MAGMA • 1/2020

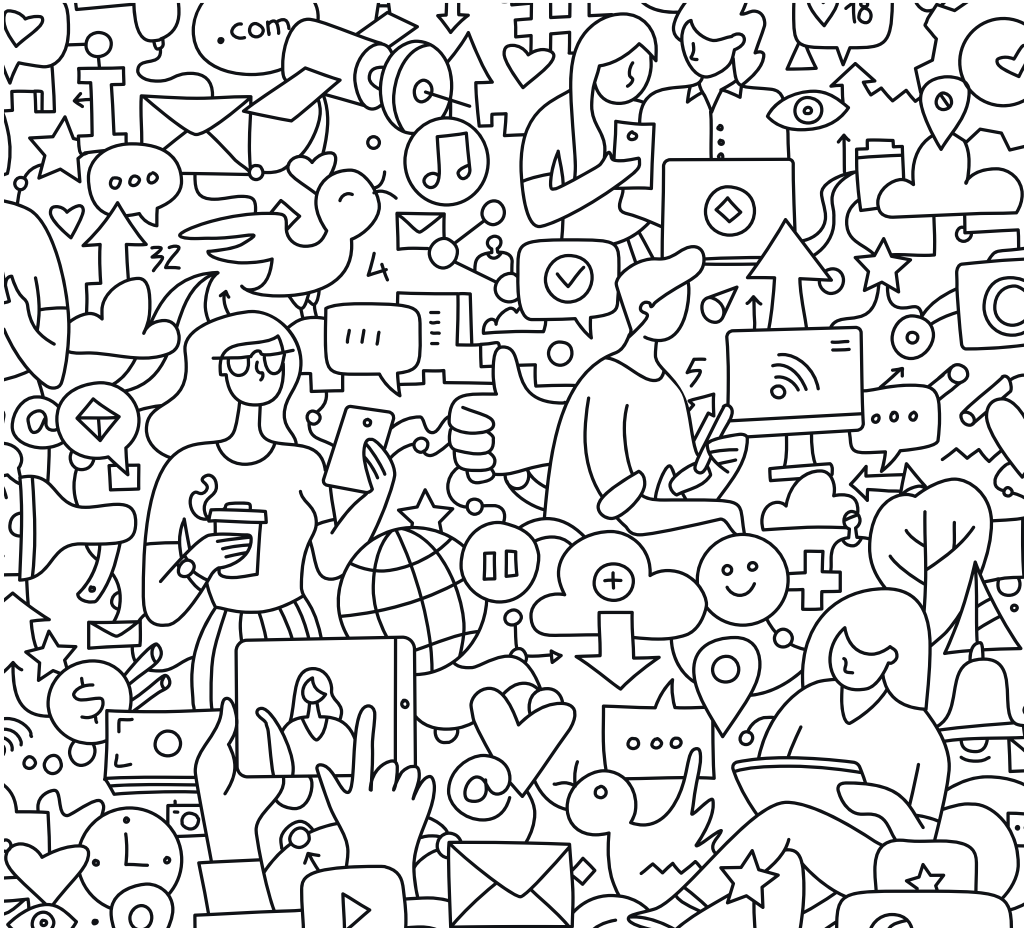

Jenny Stenberg-Sirén

SVENSKA, FINSKA, ENGELSKA – KOMPLEMENT ELLER ALTERNATIV?

En inblick i ungas språkanvändning

Svenska, finska, engelska – komplement eller alternativ?

Utgivare: Tankesmedjan Magma
www.magma.fi

Magma 2020

Tryck: Oy Nord Print Ab
Form och layout: Magnus Lindström

ISBN: 978-952-7328-02-6 (print)
ISBN: 978-952-7328-03-3 (online)

Magma:
ISSN 1798–4629 (print)
ISSN 1798–4610 (online)

Innehållet fritt tillgängligt med vissa förbehåll:

Magma önskar få största möjliga spridning av de publikationer som ges ut. Därför kan våra rapporter fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.

Jenny Stenberg-Sirén

Svenska, finska, engelska – komplement eller alternativ?

En inblick i ungas språkanvändning

Om författaren

Jenny Stenberg-Sirén är samhällsanalytiker vid tankesmedjan Magma. Hon är också forskare och universitetslektor vid Helsingfors universitet. I sin doktorsavhandling undersöker hon det finlandssvenska talade standardspråket i radio- och tv-nyheterna samt mediernas roll för ett minoritetsspråk. Utöver mediespråk innefattar hennes forskningsområden språklig variation, språkattityder samt medieanvändning.

Innehåll

1 Inledning 6

2 Varierande språkliga miljöer 8

3 Språkanvändning i digitala kanaler 11

- Informationssökning och läsning 14
- Sociala medier ingen enhetlig språklig miljö 18
- Musik och videoinnehåll mest på engelska 20

4 Språkkunskaper, attityder och identitet 26

- En finlandssvensk identitet 26
- Kunskaper i finska 31
- Övervägande positiva attityder till finska 35
- Finskan i skolan 38
- Kunskaper i och attityder till engelska 42

4 Sammanfattning och diskussion 48

Referenser 58

Källor och litteratur 60

Bilaga 1: 64

Yhteenveto: Ruotsi, suomi, englanti – nuorison kielikolmio 67

1 INLEDNING

År 2018 gjorde Magma en svenskspråkig ungdomsbarometer i samarbete med Stiftelsen Brita Maria Renlunds Minne, Stadsteatern, Svenska Teatern och Svenska Yle. Undersökningen riktade sig till svenskspråkiga unga i åldern 15–19 och besvarades av 800 respondenter. Enkäten genomfördes av Taloustutkimus och resultaten publicerades i två Magma-rapporter: *Den svenska ungdomsbarometern 2018* och *Den svenska ungdomsbarometern 2018: Språk och internet*.

Barometern visar att engelskan är starkt med i de ungas liv, speciellt i den digitala miljön, medan finskan lyser med sin frånvaro där. Därtill visar barometern på stora skillnader mellan regionerna gällande användningen av finska. I Nyland uppgav ca 40 procent att de använder lika mycket finska och svenska i umgänget med andra, mot ca 10 procent i Österbotten.

Syftet med denna uppföljningsstudie är att ge en fördjupning till de siffror som enkäten visar. I vilka sammanhang används engelska på nätet? Varför är användningen av finska så marginell på en del håll? Hur sker valet mellan svenska, finska och engelska och hur resonerar de unga om de olika språken? Utgör språken komplement eller alternativ till varandra? Bland annat dessa frågor söker ett svar i denna rapport.

Rapporten bygger på en fördjupad analys av ungdomsbarometerns svar, en genomgång av statistik och tidigare undersökningar samt diskussioner med lärare och utbildningsexperter. Därtill har 26 unga från olika delar av Svenskfinland intervjuats, 15 flickor och 11 pojkar i åldern 14–19 (i bilaga 1 redogörs för hur intervjuerna gjorts). I intervjuerna ges konkreta exempel på hur unga använder olika medier och hur de resonerar kring den språkliga repertoar de har till sitt förfogande i den digitala sfären. De för fram sina åsikter om finska och engelska, ger exempel på hur de använder språken och utvärderar sin egen språkliga kompetens. Därtill delar de med

sig av sina tankar om sin språkliga identitet och om svenskan i Finland överlag.

Rapporten inleds med en kort översikt över språkliga förhållanden i de svenskspråkiga skolorna. Därefter följer en analys av språkanvändningen på internet, i sociala medier och i underhållningsvärlden samt en diskussion om språkkunskaper och språklig identitet. Avslutningsvis sammanfattas de viktigaste poängerna med några rekommendationer och följdfrågor.

2 VARIERANDE SPRÅKLIGA MILJÖER

Unga som talar svenska i Finland bor i mycket olika språkliga miljöer. Skalan går från så fullständigt svenskspråkiga miljöer att man inte ens hör finska i omgivningen till så pass finskspråkiga miljöer att det svenska endast återfinns i specifika kontexter. De yttre förutsättningarna för de ungas språkliga kompetenser är därmed väldigt olika.

I Magmas ungdomsbarometer[1] uppgav 75 procent att de talar enbart eller mest svenska hemma och 24 procent att de talar lika mycket svenska och finska. De regionala skillnaderna var stora: i Nyland uppgav 60 procent att de talar mest svenska och 39 procent att de talar båda språken lika mycket, mot 89 procent mest svenska och 11 procent båda språken i Österbotten. Detta ger höga siffror för svenskan, men det är viktigt att notera att alternativet ”enbart eller mest svenska” inte exkluderar finskan. Användningen av det ena språket kan dominera; t.ex. visar Camilla Kovero i sin Magmarapport *På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten* (2012)[2] att användningen av svenska ökar i tvåspråkiga familjer då barnen blir äldre.

Frågan om hur många som är finsk-svenskt tvåspråkiga i vårt land är inte lätt att besvara, för det är svårt att komma åt faktiska siffror. En riktlinje ger en utredning av sjätteklassisternas kunskaper i finska våren 2018, där 40 procent läste modersmålsinriktad finska och 60 procent läste A-finska.[3] Liknande siffror ger Utbildningsstyrelsens utredning från 2013, som bygger på de svenskspråkiga skolornas bedömning av elevernas hemspråk. Den visar att ca hälften av eleverna i klasserna 1–6 kommer från enspråkigt svenska hem och 40 procent från tvåspråkiga finsk-svenska hem (bild 1).[4] Jämfört med en motsvarande utredning år 1998 har andelen tvåspråkiga ökat med ca 10 procentenheter och andelen enspråkigt svenska minskat i motsvarande grad.

Bild 1. Språkförhållandena i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013.

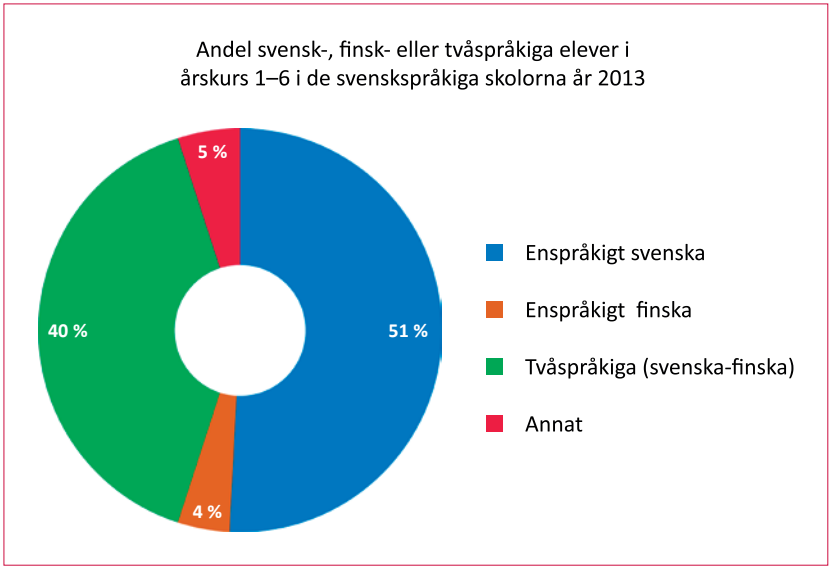

Källa: Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsens undersökningar visar alltså att andelen tvåspråkiga unga ökar, men skillnaderna mellan regionerna är stora. I huvudstadsregionen är ca 60 procent av de unga tvåspråkiga, medan andelen är ca 40 procent i östra och västra Nyland. Även i Österbotten är skillnaderna betydande. I de mer urbana områdena i Österbotten är ca 40 procent tvåspråkiga, men i kommunerna på landsbygden uppgår de enspråkigt svenska till över 80 procent och endast ca 10 procent är tvåspråkiga.[5] Man kan alltså konstatera att tvåspråkigheten ökar, men inte i alla regioner.

I tillägg till svenska och finska ökar andelen övriga språk i landet, vilket medför andra former av tvåspråkighet. I Utbildningsstyrelsens undersökning från 1998 var det 2 procent som också hade ett annat hemspråk, och i undersökningen från 2013 var andelen 5 procent. Gruppen är dock inte enhetlig. Största delen består av elever

som talar svenska och ett annat språk hemma och majoriteten av dessa finns i Nyland. Den näst största gruppen består av elever som talar enbart andra språk hemma och majoriteten av dem bor i Österbotten.[6]

Den ökande flerspråkigheten syns i att antalet elever med ett annat förstaspråk än finska eller svenska ökar i skolorna. På finskt håll har antalet abiturienter som skriver finska som andraspråk nästan tredubblats på 10 år, från 654 år 2010 till 1 744 år 2019. På svenskt håll går utvecklingen långsammare, eftersom integrationen på svenska fortfarande är begränsad, men även här ser vi en ökning. Antalet som skrev svenska som andraspråk i studenten var 5 år 2010 och 29 år 2019.[7]

Utöver hemspråken är engelskan stark för många unga. I ungdomsbarometern uppgav 24 procent av respondenterna att de talar engelska i omgivningen, med vänner, på jobbet och på fritiden. Barometern ger inte svar på om respondenterna tänkte endast på den fysiska miljön eller om de också inkluderade den digitala miljön i sina svar. Många av de informanter som intervjuats för denna rapport uppger att de mera sällan talar engelska i den fysiska omgivningen, medan de dagligen använder engelska på nätet. Engelskan är således ständigt närvarande och såsom barometern visar har många unga åtminstone två eller tre språk i aktivt bruk i vardagen.

3 SPRÅKANVÄNDNING I DIGITALA KANALER

I ungdomsbarometern undersöktes vilka språk de unga använder i digitala kanaler. Respondenterna ombads uppskatta hur stor andel av deras internetanvändning som gick på svenska, finska, engelska och andra språk. Av internetanvändningen som helhet uppskattades 40 procent gå på svenska, 13 procent på finska och 47 procent på engelska. Fördelningen var i stort sett den samma för olika användningsområden, förutom på punkten ”kommunikation med andra”, där svenskan uppskattades uppgå till 66 procent. Liknande resultat kommer fram i Vinczes och Joyces undersökning från 2018, där användningen av engelska och svenska varierar i förhållande till varandra och finskan endast förekommer marginellt.[8]

En mer detaljerad analys av svaren i barometern visar dock på stora skillnader mellan respondenterna beroende på vilka språk de talar hemma. Skillnaderna gäller framför allt användningen av finska på nätet. De som inte har finska som ett hemspråk använder nästan ingen finska alls på nätet, medan de som också talar finska hemma använder både svenska och finska. Oberoende av hemspråk använder respondenterna engelska på nätet mer än något annat språk. Detta illustreras i bild 2.

Även för informanterna som intervjuats för denna rapport är engelska det dominerande språket på nätet. De läser och hör språket så ofta att de flesta inte ens reflekterar över saken. I våra diskussioner konstaterar de att de inte reagerar över att innehållet är på engelska, snarare skulle de reagera om innehållet var på svenska.

En domän som är så gott som uteslutande på engelska är spelvärlden. Precis som många andra undersökningar visar Magmas ungdomsbarometer att det främst är pojkarna som spelar, och så är fallet också med informanterna som intervjuats för den här rapporten. För dem är det en självklarhet att spelen går på engelska. Även om

Bild 2. Användningen av svenska, finska och engelska på nätet enligt hemspråk, baserat på data från Magmas ungdomsbarometer 2018. Övriga språk är exkluderade ur tabellen. Observera att antalet respondenter är olika stort i de olika staplarna.

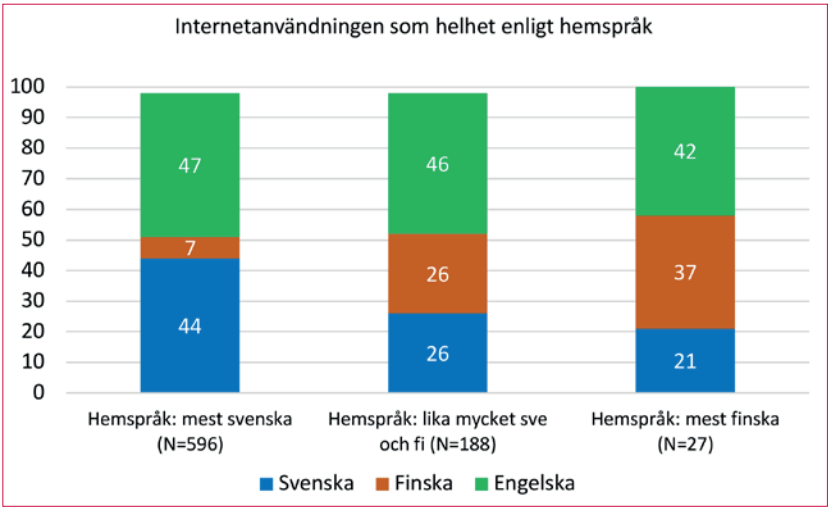

de flesta talar svenska sinsemellan då de spelar, blir det i praktiken ett blandspråk eftersom termerna i spelen är på engelska. Flera av de intervjuade vittnar också om kompisar som spelar mycket, så kallade gamers, som kan tala helt och hållet på engelska sinsemellan. Språket kan på detta sätt också bli en identitetsfaktor, som skapar samhörighet i gruppen och särskiljer den från omvärlden.

Som helhet går alltså en stor del av internetanvändningen på engelska, men det finns ändå skillnader. Ungdomsbarometern visar att dels använder pojkarna överlag mer engelska än flickorna på nätet, dels varierar språken mellan olika användningsområden i den digitala sfären.

”Allt vad jag gör på datorn går på engelska. Det är jättesällan jag ser några andra språk än engelska. Forum, spel, serier – allt är på engelska. Det finns inte mycket som är på finska eller svenska som jag skulle bli utsatt för.”
(Pojke, Esbo)

”Man ser så jättemycket engelska överallt, så därför är det lätt att lyssna på och läsa, till skillnad från finska, inte tycker jag att jag ser finska just alls så där på sociala medier, men engelska är det där som erövrar.”
(Flicka, Grankulla)

”Jag har alla mina konton på engelska, filmerna vi ser på är på engelska största delen, youtubers pratar engelska. Det är nog det dominerande språket. Om jag inte skulle gå i skola skulle engelska vara det dominerande språket.”
(Flicka, Karleby)

Informationssökning och läsning

En viktig del av nätanvändningen är att man söker efter information. Informationssökningen kan handla om t.ex. fakta, underhållning, hobbyer, nyheter eller skolarbete. Många av dem som intervjuades för denna rapport säger sig använda nästan uteslutande engelska sökord då de söker efter information på internet. De motiverar språkvalet med att det finns så mycket mera innehåll på nätet på engelska. Endast om det är något specifikt lokalt de söker efter så använder de svenska eller finska.

Magmas ungdomsbarometer visar dock på tydliga skillnader mellan pojkar och flickor på denna punkt. Flickorna uppskattar att 38 procent av deras informationssökning på nätet går på engelska, mot 57 procent för pojkarna. På detta område använder flickorna alltså betydligt mera svenska än pojkarna. Utgående från respondenternas hemspråk i ungdomsbarometern ser man att användningen av engelska är rätt jämn i de olika språkgrupperna (bild 3) och engelska är igen det dominerande språket.

Språkvalet vid internetsökningar kan hänga ihop med intresseområden, men också vara en vanesak. Om man vant sig vid att alltid börja sökningen på engelska, ser man kanske ingen orsak till att byta språk. Några av de intervjuade berättar ändå att de för skolarbeten ofta söker på svenska, och detta är något skolorna kunde ta fasta på. Om eleverna uppmuntras till att göra sökningar på svenska kunde deras förmåga att tänka ut de mest effektiva sökorden på svenska utvecklas, samtidigt som de med större sannolikhet också skulle få sökresultaten på svenska.

Magmas ungdomsbarometer visar att kring hälften av det som unga läser på internet är på svenska. I denna ålder är en del av detta antagligen skolrelaterat. Digitala läromedel har blivit allt vanligare och några av informanterna som intervjuats för denna rapport uppger att största delen av deras läroböcker är digitala.

Bild 3. Användningen av svenska, finska och engelska i informationssökning på nätet enligt hemspråk, baserat på data från Magmas ungdomsbarometer 2018. Övriga språk är exkluderade ur tabellen. Observera att antalet respondenter är olika stort i de olika staplarna.

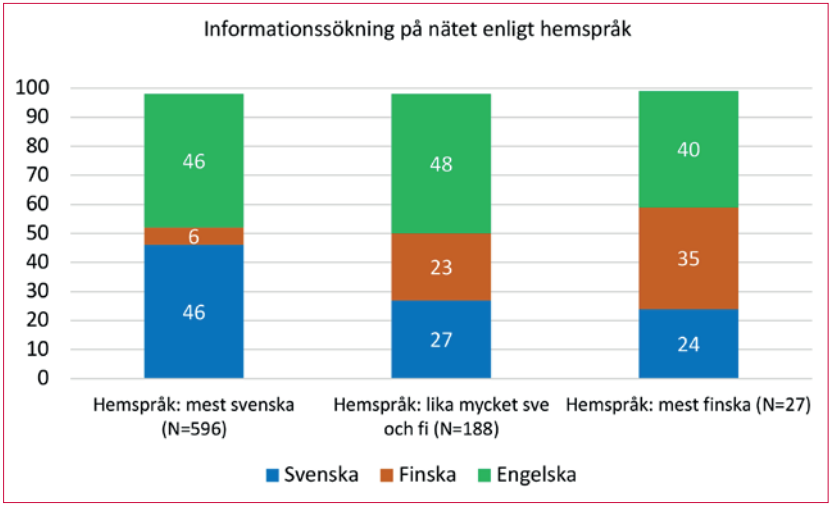

De senaste Pisa-resultaten[9] visar att läskunnigheten har sjunkit i Finland, liksom intresset för att läsa. Oroväckande är att resultaten har sjunkit mycket bland de lågpresterande eleverna, att det finns en korrelation mellan läskunnigheten och föräldrarnas socioekonomiska ställning och att det är stora skillnader mellan flickor och pojkar. Den växande tudelningen mellan dem som läser och dem som inte gör det kan återspeglas i studieresultaten överlag, vilket kan få långtgående konsekvenser för individerna.

Bokläsning är ett ämne som väcker känslor hos de intervjuade informanterna. Rätt många uppger att de endast läser böcker som ingår i skoluppgifter, men aldrig annars. Läsningen lockar inte, och flera uppger att de inte har något behov av att läsa böcker. Flera av dem säger också att det är svårt att koncentrera sig på långa texter, och att de skulle vilja ha bilder som lättar upp läsningen. Kanske

framtidens böcker behöver inkludera multimodala element för att kunna locka unga till läsning?

Det är också flera som uppger att de inte överhuvudtaget kan tänka sig att läsa skönlitteratur, utan faktaböcker, personporträtt eller biografier är mer lockande. Detta kan hänga ihop det generella behov av äkthet, som många unga av idag upplever. En del studier visar att användningen av sociala medier minskar,[10] vilket delvis kan bottna i en protest mot ytligheten som präglar sociala medier. Också den ökande användningen av poddar förklaras bland annat med att unga vill att det de lyssnar på ska vara äkta, vilket poddarna upplevs vara.[11]

Av dem som ändå läser böcker är det flera som gör det på flera språk, åtminstone svenska och engelska. Om man är van vid att läsa mycket engelska på nätet, kan det kännas enklast att läsa också böcker på engelska. Och unga läser väldigt mycket idag, även om det inte handlar om skönlitteratur. Mycket av det som delas via sociala medier är dock på engelska och flera av de intervjuade berättar att de har specialiserade nyhetskanaler som de följer med. Det är inte nödvändigtvis nyheter i traditionell bemärkelse, utan ofta texter som berör deras intresseområden eller kändisar de följer med.

Svenskspråkiga nyheter läser de till en viss del. Ytterst få av de intervjuade uppger att de regelbundet läser dagstidningar, men de flesta av dem läser tidningar om de ligger framme – hemma, hos mor- eller farföräldrar eller på arbetsplatsen. Några av familjerna har övergått till en elektronisk prenumeration, och då tycks de ungas läsande bli mindre eftersom tidningen inte aktivt syns i deras omgivning. Några av informanterna läser tidningen på nätet, men papperstidningen uppskattas också. De har vuxit upp med den, är vana vid den och tycker att den hör till. Den är dessutom ett välkommet avbrott till all skärmanvändning.

”Jag känner inte att jag har något behov av att läsa böcker. Det finns liksom inget att se på där, det är bara text. Jag vill ha något att se på.”
(Flicka, Vasa)

”Min hjärna är inte gjord för att läsa böcker. Jag kan inte… jag blir för ofokuserad.”
(Flicka, Malax)

”Jag försöker läsa varje dag.”
(Pojke, Ekenäs)

”Det känns bara bättre att läsa på engelska. Det är väl något med det där att det är ett främmande språk som man har lärt sig. Det måste väl ha med det att göra att alla spel och filmer – allt är på engelska, och för någon orsak har jag väl lyckats göra en sån koppling i mitt huvud att jag vill läsa böckerna också på engelska. Det känns konstigt att läsa en bok på svenska, av någon orsak. Speciellt skönlitteratur, det funkar inte.”
(Pojke, Esbo)

Sociala medier ingen enhetlig språklig miljö

De sociala medier som används mest av tonåringar är Snapchat, Instagram, Whatsapp och Youtube.[12] Snapchat är den primära kanalen för att hålla kontakt med kompisar, medan Instagram i hög grad används för att ta del av bilder och för att dela underhållande mem. Statistikcentralens fritidsundersökning[13] visar att Whatsapp är den kanal som används mest i alla åldersgrupper och där håller unga kontakt med familjen eller olika grupper, t.ex. skolklassen eller hobbygrupper.

I ungdomsbarometern uppskattade respondenterna att hälften av deras användning av sociala medier går på svenska. Här är alltså andelen engelska lägre än för de andra användningsområdena på nätet. Detta beror på att sociala medier till syvende och sist går ut på kommunikation med andra. Här ser man också en tydlig koppling mellan barometerrespondenternas hemspråk och användningen av svenska och finska på sociala medier (bild 4).

Bild 4. Användningen av svenska, finska och engelska på sociala medier enligt hemspråk, baserat på data från Magmas ungdomsbarometer 2018. Övriga språk är exkluderade ur tabellen. Observera att antalet respondenter är olika stort i de olika staplarna.

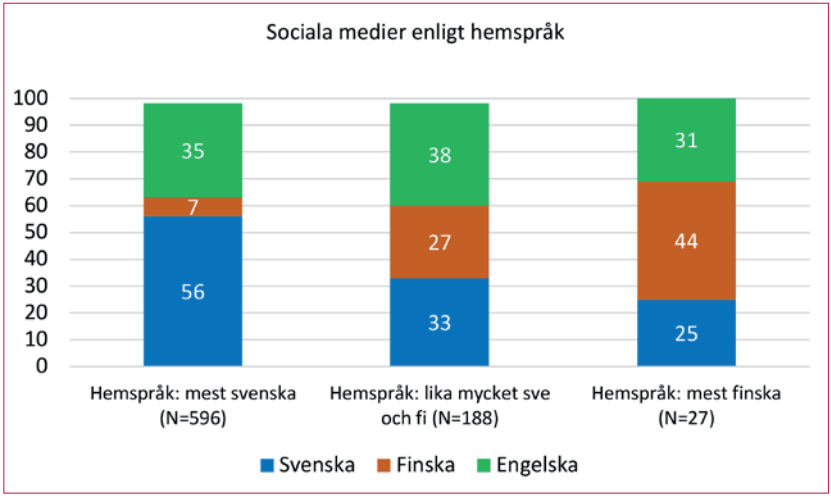

I barometern finns ytterligare alternativet ”kommunikation med andra”, där svenskan uppgår till i genomsnitt 66 procent. Detta visar på tudelningen i aktiviteter på sociala medier. Den egna kommunikationen sker till stor del på svenska (och finska för de mer tvåspråkiga), medan det innehåll man läser och tittar på i hög grad är på engelska.

Bland de intervjuade informanterna är det ändå inte helt ovanligt att man uppdaterar sina sociala medie-konton på engelska. Det kan bero på att man har vänner med olika språk, och då är engelskan ett sätt att nå alla. En annan orsak kan vara att man via engelskan har en möjlighet att nå ut till andra utanför kompiskretsen.

En kvinnlig informant från Vasa berättar att hon ofta använder engelska på Instagram, speciellt i kombination med mem på engelska. Den engelskspråkiga kontexten styr med andra ord det egna språkvalet. Många mem bygger på populärkulturella trender, och består av citat ur filmer, serier eller låttexter på engelska, och då är det naturligt att man ramar in dem med samma språk. Informanten tycker också att ”allt låter mycket bättre på engelska” och att hon har lättare att uttrycka sig på engelska, vilket visar på betydelsen av språkliga modeller. Hon identifierar själv orsaken, dvs. att hon hör så mycket engelska i filmer och sånger, och därifrån får hon ord och fraser att använda sig av. Ifall man inte får denna sorts språkliga input på svenska eller finska, i relevanta genrer och kontexter, uppstår en lucka i den språkliga repertoaren och man får ty sig till engelska.

I kommunikationen med vänner eller familj är det ändå främst svenska som gäller, eller finska ifall det är det gemensamma språket. Engelskan kan dock komma in även här, ifall man inte har ett annat gemensamt språk. En manlig informant från Ekenäs berättar att han chattar på engelska med finskspråkiga bekanta, eftersom de inte kan svenska och hans egen finska inte räcker till. Det handlar helt enkelt om att få kommunikationen att lyckas.

På sociala medier används alltså flera språk parallellt och språkvalet bestäms av användningsområdet. Man tar del av andras uppdate-

ringar, chattar med kompisar, gör egna uppdateringar, tittar på foton och videor och läser artiklar – och inflödet är stort. Språket tycks vara sekundärt för de unga, det är innehållet som är det relevanta för dem.

Katarina Graffmans och Tom Morings studie av unga minoritetsspråkstalares användning av språk på nätet klargör att det inte finns endast en modell. I deras jämförelse visade det sig att svenskspråkiga i Finland använde svenska, finska och engelska, men att största delen av deras kommunikation med andra på sociala medier gick på skolspråket svenska. Gaeliska unga i Skottland och samiska unga i norska Sameland valde dock att kommunicera på majoritetsspråken engelska och norska, även om skolgången gick på gaeliska respektive samiska.[14]

Det som Moring och Graffmans studie inte desto mera diskuterar är minoritetsspråkstalarnas kompetens i majoritetsspråket, men man vågar kanske dra slutsatsen att en stor del av de unga i Skottland och Sameland är väldigt bra på engelska respektive norska. Dessutom kan tröskeln att skriva på minoritetsspråket vara högre, eftersom gaeliska och samiska för många framför allt är talade språk. Riktigt samma situation har vi inte i Svenskfinland. Spektret på unga svenskspråkigas kunskaper i finska är mycket brett, och det säger sig självt att man inte använder ett språk man inte behärskar.

Musik och videoinnehåll mest på engelska

I Magmas ungdomsbarometer ombads respondenterna välja tre aktiviteter de oftast gjorde vid skärmen, och användningen av videoinnehåll toppade listan. Användningen av Youtube och andra videosajter valdes av 63 procent av pojkarna och 48 procent av flickorna, och alternativet att se på filmer och tv-program (här var plattformen inte specificerad) valdes av 36 procent av pojkarna och 56 procent av flickorna.[15]

Också informanterna som intervjuats för denna rapport ser mycket på videoinnehåll. Youtube och Netflix används mest och

”Engelska ord kommer ibland in. Då det är kortare att säga något på engelska så säger man det på engelska i stället. Och så använder man förkortningar och de är alltid på engelska. Det är som en reflex, vissa ord använder man bara på engelska och man kanske inte vet varför.”
(Flicka, Grankulla)

”Jag brukar skriva korta meningar på engelska, för jag tycker att det låter bättre. Det kan också hända att jag slänger in engelska ord i svenska meningar, om jag inte kommer på dem på svenska, för det är vissa ord som man är så van vid att läsa på engelska så man kommer inte på dem på svenska.”
(Flicka, Jakobstad)

därtill tittar de på videor på Instagram, TikTok eller Snapchat. De ser främst på amerikanska serier och filmer, och de kändisar eller youtuber de följer via Instagram eller Youtube är likaså oftast amerikanska eller engelska.

Förutom i videoinnehållet hör unga väldigt mycket engelska via musiken. Många av de intervjuade lyssnar på musik flera timmar per dag. Spotify är den självklara kanalen för det, med Youtube som komplement. Musiken är för det mesta på engelska, men artisterna kan naturligtvis komma från många olika länder. Några av dem lyssnar också ibland på svensk eller finsk musik och då handlar det ofta om enstaka band eller artister, t.ex. Hov1 eller JVG.

Den amerikanska underhållningskulturen dominerar, medan det sverigesvenska utbudet delar åsikterna. En del av de informanter som intervjuats för denna rapport känner sig hemma i den svenska kulturen. De ser på svenska tv-serier, följer med svenska videobloggare, lyssnar på Sveriges Radio eller följer med nyheter från Sverige. De vittnar om en känsla av närhet, som språket och kanske också kulturen för med sig. Flera av dessa informanter bor i Österbotten, men de finns också i Nyland och i huvudstadsregionen.

För andra känns det sverigesvenska däremot främmande. En informant anser att svenska tv-serier känns ”fejk”, hon reagerar på att de är på svenska och förklarar att hon inte kan relatera till dem. Känslan av att det inte är äkta kan ha att göra med att man inte är van vid att höra svenska i fiktionsprogram och då reagerar man starkare på allt det som avviker från den egna verkligheten. De som väljer bort det sverigesvenska utbudet går miste om den språkliga bredd som speciellt fiktion och skönlitteratur har och som skulle vara till nytta för ungas språkliga repertoar och stilkänsla, speciellt om de inte rör sig i svenskspråkiga miljöer.

För en del kan den sverigesvenska kulturen ändå kännas närmare än den finskspråkiga. De mer svenskspråkiga informanter som intervjuats för denna rapport uppger att det finska musiklivet är väldigt obekant. De följer inte alls med inhemska artister och känner

främst till enstaka låtar eller artister som de stött på i omgivningen. Flera av dem lyssnar ibland på finskspråkiga radiokanaler, men uppger att de inte nödvändigtvis förstår vad som sägs, för ”de pratar ju så snabbt”. Det kan vara svårt att uppfatta talad vardagsfinska, eftersom tempot är högt och den språkliga stilen också skiljer sig från skolfinskan. En kvinnlig informant från Österbotten uppger att hon totalt saknar insyn i det finska kulturlivet.

> *”Man hör typ om nån känd finsk som har gått bort och så får man veta vem det var, men man har aldrig vetat det förr. Man borde kanske följa med, men det är så mycket lättare att följa med på eget språk.”*

Den kvinnliga informanten konstaterar att ”man borde kanske följa med”, vilket visar på att det finns en medvetenhet om en värld utanför hennes eget liv, en kulturell sfär som hon inte ingår i. Om man inte förstår språket tillräckligt bra och inte heller känner igen de kulturella referenser som ofta ingår i populärkulturen, kan en känsla av utanförskap uppstå. Och just därför skulle den finskspråkiga populärkulturen kunna göra väldigt gott för de mer svenskspråkiga unga, eftersom det skulle vänja dem vid att höra finska och bredda både deras språkliga och kulturella spektrum.

Det finlandssvenska utbudet har ett hårt motstånd i det internationella och sverigesvenska utbudet. Enstaka tv-program eller poddar nämns av informanterna, och radiokanalerna Yle Vega och Yle X3M finns med i de intervjuade informanternas medvetande, även om de inte är några trogna lyssnare. Oftare lyssnar man på Vega, ifall det är föräldrarna som gjort valet och radion står på hemma eller i bilen. Det är inte lätt för de finlandssvenska medierna att nå fram och familjens medievanor kan vara av avgörande betydelse.

De språkliga mediepreferenserna kan också utgöra byggstenar i identitetsbygget. En kvinnlig informant från Helsingfors tar som exempel skolkamrater som aktivt bygger upp sin svenskspråkiga identitet bland annat via den svenska musik de lyssnar på, medan de undviker

finskt medieinnehåll. Både det som inkluderas och det som exkluderas bidrar till identitetsbygget, och då påverkar uppväxtmiljön, föräldrarnas kulturella vanor och naturligtvis språkkunskaperna.

Den kulturella gemenskap de unga har gemensamt är den anglosaxiska. De ser på amerikanska filmer och tv-serier, lyssnar på engelsk musik och följer med internationella kändisar på olika kanaler. Exempelvis de populära skämtsamma memen som cirkulerar i sociala medier bygger på kulturella fenomen och grunden för dessa är en gemensam referensram. Denna får de unga via underhållningsvärlden och sociala medier, men det krävs aktiva insatser för att inkludera också svenska och finländska fenomen i denna referensram. Här är framför allt skolan i en nyckelroll. Här kunde skolan vara i en nyckelroll genom att ta in mera populärkulturella element på svenska och finska i undervisningen och på så sätt öppna dörren till det digra utbud som finns.

”Jag tror jag följer 63 kanaler på Youtube och då är en av dem svensk.”
(Svenskspråkig pojke, Ekenäs)

”Det finns inga finskspråkiga youtubare som jag följer. Om det är nån som pratar finska, så ganska snabbt klickar jag bort videon för det är så ovant.”
(Pojke, Åbo)

”Det är skönare att lyssna på svenska, man behöver inte tänka lika mycket. Sverige är också mer utvecklat i Youtube, man kan inte kolla på Finland, det känns som så… alla finska youtubers är så små – eller inte har det nån skillnad om de är små men – det är lite konstigt. De svenska känns mer… man kan identifiera sig med dem mer, skulle jag säga.”
(Flicka, Grankulla)

”Frågar nån att vad är nu den här kändaste finska artisten så jag bara – ingen aning! Det är lite hemskt nog att man inte vet något, men det intresserar inte mig.”
(Flicka, Karleby)

4 SPRÅKKUNSKAPER, ATTITYDER OCH IDENTITET

I ungdomsbarometern[16] uppgav 89 procent att det känns viktigt att vara en del av en svenskspråkig gemenskap. Det upplever också de unga som intervjuats för den här rapporten, även om det inte är något de tänker på speciellt aktivt. I början av intervjuerna presenterade de sig själva, och de lyfte fram sin ålder, eventuellt sin skola och sina fritidsintressen. Ingen av dem nämnde sin språkliga identitet. Hobbyer är en viktig del av de ungas liv och något som de identifierar sig med. Detta är typiskt för denna generation, bedömer antropolog Katarina Graffman.

I dag har unga stora möjligheter att utveckla sina egna intresseområden, sin egen unika identitet. Mycket tack vare informationsteknologin; referensramarna är långt vidare än de varit för någon tidigare generation. Den utbudsexplosion vi ser ger en möjlighet för superfokusering kring det ämne en person själv är intresserad av. [17]

En finlandssvensk identitet

I Camilla Koveros Magma-rapport om den finlandssvenska identiteten[18] visade det sig att den språkliga identitetskänslan inte enbart var kopplad till språken i hemmen. För eleverna i hennes studie som bodde i tvåspråkiga hem och gick i svensk skola hade svenska språket en stor betydelse för den egna språkliga tillhörigheten, oberoende av vilkendera föräldern som talade svenska hemma. I hennes studie definierade sig barn och unga från svenskspråkiga och tvåspråkiga hem ofta som finlandssvenskar, medan unga från enspråkigt finska hem som gick i svensk skola definierade sig som tvåspråkiga.

De informanter som intervjuades för denna rapport var relativt samstämmiga då de svarade på direkta frågor om deras språkliga identitet. De flesta skulle definiera sig som finlandssvenskar och en del av dem som tvåspråkiga. I de flesta fall innebär tvåspråkigheten

”Om man hör att någon pratar svenska, så är det självklart att man pratar svenska med dem. Det är den där känslan av samhörighet.”
(Pojke, Esbo)

”Jag är en stolt finlandssvensk. Det bortglömda barnet. Svenskarna ser en som en finländare och finländare som en svenne. Jag känner mest att man ska stå upp för sig själv, finlandssvenskarna är finlandssvenskar och kommer alltid att vara det och det är stolthet.”
(Pojke, Malax)

”Det har börjat kännas mera viktigt på sistone. För några år tillbaka, speciellt i lågstadiet så kändes det inte så viktigt, det kändes mera så där att ja, att det nu bara är. Men på sistone har det känts mera och mera som rätt, att det så där att jo, det funkar.”
(Pojke, Esbo)

i sådana fall finska-svenska, men även dialekt-standardsvenska kan anses utgöra en form av tvåspråkighet. Endast få kunde tänka sig epitetet trespråkig, fastän de har tre språk på repertoaren, eftersom flerspråkigheten enligt dem ändå förutsätter något mer än kunskaper i språken. En kvinnlig informant från Helsingfors menar att den finlandssvenska identiteten inte försvinner någonstans, fastän det kommer andra språk med i bilden.

> *”Vår identitet sitter så djupt, så jag har inte ens tänkt på att börja ändra det till något trespråkigt, för vi har alltid varit de där tvåspråkiga. Men nog är vi ju trespråkiga, men inte är det… det är bara något extra.”*

Identitetsfrågor är aldrig entydiga, och så är fallet även här. Det finns informanter som talar endast svenska hemma, men som är så pass flytande på finska att de känner sig som tvåspråkiga. Och så finns det informanter som talar både finska och svenska hemma, men som inte identifierar sig som tvåspråkiga. En kvinnlig informant från Karleby väljer bestämt begreppet finlandssvensk framom tvåspråkig, även om hon också pratar finska hemma. Informanten inkluderar således tvåspråkigheten i sin finlandssvenska identitet, men vill ändå betona det svenska.

Det är med andra ord vanskligt att dra slutsatser om att vissa hemspråk betyder en viss identitet, eftersom identitet är en kombination av många olika aspekter, och sist och slutligen en individuell känsla. De olika benämningarna är dessutom inte subtraktiva; det att man är tvåspråkig behöver inte betyda att man känner sig mindre finlandssvensk.

Skolan formar identitetskänslan, men det gör också åldern och en större medvetenhet. Flera av de lite äldre informanterna som intervjuats för denna rapport har börjat identifiera sig mer som finlandssvenskar med tiden och betonar språkets betydelse. Kovero ser samma sak i sin studie: för de äldre skoleleverna var svenskans betydelse större än för de yngre. Hon tolkar det som att det är skolans språk-

”Till exempel på den där kursen som vi var på, så kommenterade folk sen att wow, att klarar ni av det här, då de vet att vi inte gör det på vårt modersmål och tvingas skriva prov på finska och förklara saker på finska.”
(Flicka, Grankulla)

”Det känns som att det [svenska språket] håller på försvinner mer och mer. Det känns vissa dagar som om det försvinner och vissa dagar som att det ökar. Som i stan hör man mycket mer finska bland ungdomar, och man hör finsk musik, men här kommer finskan nog aldrig att ta över.”
(Flicka, Malax)

liga och kulturella miljö som stärker samhörigheten med språket och språkgruppen. Samtidigt medför en högre ålder naturligtvis också en större mognad och medvetenhet om det omgivande samhället, vilket kan bidra till ett behov av att placera in sig själv i olika sammanhang.

För dem som bor i finsk- eller tvåspråkiga miljöer är svenskan det som särskiljer dem, och som binder dem samman. Språket skapar en gemenskap. I starkt svenskspråkiga miljöer är situationen en annan. Identitetsfrågor klarnar ofta i förhållande till ”de andra”, och ifall man knappt stöter på finskspråkiga finns inga språkliga ”andra” nära till. Då man är i majoritetsposition, faktisk eller upplevd, behöver man sällan fundera på etiketter på sig själv. Flera av de informanter som bor i svenskspråkiga områden positionerar snarare sitt finlandssvenska mot sverigesvenska, och utgår inte ens från finskan.

I ungdomsbarometern[19] uppgav 42 procent att de någon gång blivit illa behandlade på grund av att de talar svenska. I de flesta fall handlade det om uppmaningar att tala finska eller om glåpord. Också en del av de som intervjuats för denna rapport har själva varit med om sådana situationer, eller hört om vänner som råkat illa ut. Det varierar från att någon blir kallad hurri till mer ilskna kommentarer.

Det finns också många som aldrig har upplevt något negativt, speciellt de som bor i mer svenskdominerade områden. Däremot finns det exempel på det motsatta, dvs. att finskspråkiga har behandlat dem extra bra. Informanterna berättar flera exempel på när motparten visat stor förståelse då de försökt tala finska, även om de inte talat perfekt.

> *”Men jag tycker att finska personer är nog jättesnälla och de skrattar inte åt en om man säger fel. På jobbet ibland då jag kan säga något fel, så här helt åt… så skrattar de nästan aldrig. De förstår nog oftast. Men jag vet att då nån finsk försöker tala med nån svensk så kan de skratta ibland då det låter så roligt. Så jag tror att finskspråkiga är bättre på att vara snälla då man försöker tala.”*
> (Pojke, Malax)

I ungdomsbarometern uppgav endast 32 procent att de tror att det blir lättare att leva på svenska i Finland i framtiden.[20] Svenskans ställning i Finland är inget som de intervjuade informanterna har funderat på desto mera, men de är inte frånkopplade den offentliga diskursen och några av dem nämner att de tror att användningen av svenska kommer att minska i Finland. De tycker att det är viktigt att svenskan finns kvar i framtiden, men samtidigt är det inget de bekymrar sig över desto mera. För dem är språket mera här och nu, och språkliga bekymmer handlar mera om hur man kommer igenom provet i finska eller hur man ska hitta rätt ord då man ska fråga något av ett butiksbiträde.

Kunskaper i finska

Svenskspråkiga ungas kunskaper i finska varierar starkt. Detta visar bland annat Nationella centret för utbildningsutvärderings kartläggning av eleverna i årskurs 6. Utredningen visar att de muntliga kunskaperna överlag är starkare, medan de skriftliga färdigheterna är sämre.[21] Av dem som läst A-finska (inte modersmålsinriktad finska) uppnådde cirka 60 procent goda kunskaper i muntlig produktion och ca hälften goda kunskaper i hörförståelseuppgifterna. I de skriftliga uppgifterna uppnådde endast ca 40 procent goda kunskaper, och läsningen var det svagaste delområdet där endast ca en tredjedel uppnådde goda kunskaper.

Skillnaderna mellan olika orter var dock betydande. Naturligt nog uppnådde elever i mer finskspråkiga kommuner bättre resultat genomgående, och skillnaderna kan vara uppseendeväckande stora. I utvärderingen av läsförståelsen uppnådde ca 60 procent av eleverna i mer finskspråkiga kommuner i södra Finland nivån för goda färdigheter, mot endast 12 procent av eleverna i de mest svenskspråkiga kommunerna i västra Finland.

Också i intervjuerna får vi exempel på hur det kan se ut med kunskaperna i finska. Skalan är bred: i ena ändan finns de som upplever att de inte klarar av att formulera en enda mening på finska och i

andra ändan finns de som talar finska bättre än svenska. De flesta ligger någonstans mitt emellan och säger sig klara av vardagliga situationer på finska, men genast då kraven ökar kan det bli svårt.

Omgivningen påverkar naturligtvis bedömningen av de egna kunskaperna. Ifall man lever i en väldigt svenskspråkig miljö räcker det med mindre kunskaper för att man ändå ska vara bättre än många andra, medan det kan vara svårt att känna sig tillräcklig i en miljö där många talar finska som sitt andra modersmål. Det här blir tydligt t.ex. i huvudstadsregionen, där många är tvåspråkiga, och det kan vara en utmaning att vara enspråkigt svensk. Det finns en förväntan på att man ska kunna finska bra, uppger en kvinnlig informant från Helsingfors.

”Jag vill inte skämma ut mig. Jag har så många kompisar som kan finska och jag har varit jätteduktig i skolan under hela mitt liv, men finska har varit det enda ämne där människor kan skratta åt mig, åt vad jag svarar, så det har blivit en svaghet liksom. Det som vi går igenom i finskan, jag har inga problem att lära mig det till provet eller så, men jag blir jätterädd och stum då jag ska tala finska. Jag säger ofta fel fastän jag vet hur man ska säga, för att jag blir liksom rädd för att tala det.”

För att lära sig finska skulle man alltså behöva våga tala språket, men tröskeln för att tala finska kan vara hög om man är osäker. Många av dem som intervjuats klarar ändå bra av enkla fraser i butikskassan, och speciellt informanterna från stadsmiljöer använder primärt finska i butiker, restauranger och caféer. För dem är servicesituationerna en kontext som är finskspråkig och flera använder ordet ”vana” eller att det går ”automatiskt”, och det är något de inte reflekterar över desto mera.

Undantaget är specifika platser där de vet att personalen talar svenska och då talar de själva också svenska. Med tanke på att de ändå väljer svenska om de kan, så finns språkvalet någonstans i deras medvetande och de känner till var de svenskspråkiga miljöerna finns. De kan också försöka med svenska, ifall de behöver mera

”Jag tycker nog att det för det mesta går jättebra. Jag kan servicefinska skulle jag nog säga, men sen om de börjar tala någonting utöver det, som om deras barn eller nånting sånt, så kan det bli så där ibland… men det är bara att le och nicka då så går det bra.”
(Pojke, Malax)

”Jag talar nog finska i butiken, här i Kokkola, för att oftast så kan de inte svenska och då har jag blivit van med det, så att jag talar finska – det lilla som jag nu säger – kiitos, typ. Fast jag har vuxit upp med svenskan, så när jag far till stan så talar jag nog finska. Det är vad jag förväntar mig att de kan.”
(Flicka, Karleby)

”Om jag frågar nånting i en butik och jag vet att det kommer att leda till en längre diskussion, så frågar jag att kan du svenska, och ibland så måste jag också övergå till engelska, men jag brukar nog ändå försöka på finska om det inte går på svenska.”
(Flicka, Helsingfors)

hjälp av personalen och de egna finskakunskaperna inte räcker till. Ibland går det bra, men alltid kan personalen inte svenska och då är engelska lösningen. Flera informanter från Österbotten berättar att de ofta talar engelska i Helsingfors.

> *”Vi var på festival i Helsingfors och där var allt finskt, så då talade man bara engelska med folk. Det funkade jättebra. I kassan ibland talade jag lite finska för att träna lite, men om det blev mer komplicerat bytte jag till engelska, för det kunde båda två bäst, så man möttes halvvägs.”*
> (Pojke, Malax)

Även informanter från Västnyland och huvudstadsregionen har liknande exempel. De börjar ofta servicesamtalen på finska, men ifall de inte klarar av kommunikationssituationen på finska, och motparten inte behärskar svenska, så vänder de till engelska. Engelska blir således en språkligt neutral mötesplats, ifall de inte kan mötas i ett av de inhemska språken. Båda behärskar engelska, samtidigt som det inte är modersmål för någondera, och det blir ett kravlöst, bekvämt sätt att kommunicera på. Ingen av de informanter som berättat om sådana exempel tycks heller anse att det är konstigt att tala engelska med en finskspråkig. Detta visar på hur de unga primärt ser språken som redskap för kommunikation, utan symbolisk laddning.

För tvåspråkiga unga är situationen förstås en annan. De är ofta fullständigt tvåspråkiga då det kommer till att tala och förstå talad finska, men deras läs- och skrivkunskaper kan vara betydligt sämre. Utvärderingen av sjätteklassisters kunskaper i finska visar att 70 procent av eleverna som läser modersmålsinriktad finska uppnådde goda kunskaper i testet av muntlig produktion. I hörförståelsetestet uppnådde 58 procent goda kunskaper, i de skriftliga uppgifterna var ca hälften på den nivån, men endast 31 procent uppnådde goda kunskaper i läsförståelsetestet.[22] Också en kartläggning inom projektet Mofi 2.0,[23] som ska utveckla och förstärka pedagogiken inom modersmålsinriktad finska, visar på denna utmaning. Undervisningsgrupperna

är väldigt heterogena och eleverna kan vara på väldigt olika nivå, berättar undervisningsråd Yvonne Nummela vid Utbildningsstyrelsen.

Skillnaden mellan talat språk och formellt skriftspråk är dessutom stor i finskan, och det betyder att fastän tvåspråkiga unga t.ex. chattar med sina vänner på finska, så tränar de inte den mer formella formen av finska. Också de tvåspråkiga unga som intervjuades för den här rapporten lyfter fram att de tycker det är svårast att läsa och skriva finska. Samma sak konstaterar Hanna Vänskä, som är universitetslärare i finska vid Helsingfors universitet. Hon uppger att en stor del av de svenskspråkiga studerandena är mycket bra på muntlig finska, medan nivån på läs- och skrivfärdigheterna kan vara på en förvånansvärt låg nivå.

Övervägande positiva attityder till finska

Överlag har de som intervjuats för denna rapport en positiv inställning till finska, eller åtminstone säger de så i en dylik situation då de blir intervjuade av en forskare. Även om en del av dem har svårt med finska, är det få som direkt uppger sig ha en negativ attityd till språket. Däremot är det inte ovanligt att personer i kompiskretsen ogillar finska, för att de upplever det som ett svårt språk. Detta nämns speciellt av de intervjuade i starkt svenskspråkiga områden.

Lärare bekräftar att inställningen till finska är dålig hos en del elever. Också lärare i huvudstadsregionen berättar att det finns elever som inte anser sig behöva finska, för de har siktet inställt på fortsatta studier i Sverige och ser hela världen som en framtida arbetsmarknad.

Attityderna verkar med andra ord vara kopplade till kunskapsnivån. Även den nationella utvärderingen av sjätteklassisternas kunskaper i finska visar ett samband mellan attityden till finska och kunskaperna.[24] De elever som ansåg att finska är ett nyttigt ämne lyckades bättre i utvärderingen. Motivationen har alltså en betydelse för inlärningsframgången. Det fanns också en koppling mellan kunskapsnivån och användningen av finska på fritiden: ju mer

finska eleverna använde på fritiden, desto bättre lyckades de i utvärderingen. Också de elever som uppgav sig tycka om finskan i skolan klarade sig bättre, men det är naturligtvis svårt att säga om inställningen påverkar kunskapsnivån eller tvärtom. Ett skolämne man klarar sig bra i är ofta roligare än ett ämne som inte går så bra.

Det kommer tydligt fram i intervjuerna att finskan upplevs som ett svårt språk och i vissa regioner är det vanligt och accepterat att man inte gillar finska. I dessa regioner finns inte heller den sociala pressen att lära sig finska. I mer tvåspråkiga regioner, t.ex. i huvudstadsregionen, kan omgivningen höja på ögonbrynen om man är väldigt dålig på finska, säger en informant från Grankulla.

”Inte tycker jag att man måste kunna tala perfekt, men nog blir man ju lite förvånad över såna som faktiskt inte kan tala alls, som inte har nån grund, då vi ändå har läst finska sen vi var 8 år gamla.”

Och det finns faktiskt personer som ”inte kan tala alls”, även efter genomgången grundskola. På universiteten möter lärarna i finska studerande som har mycket allvarliga brister i kunskaperna. Hanna Vänskä vid Helsingfors universitet uppger att nivåskillnaderna har ökat. Det finns studerande som är riktigt starka i språket och sådana som inte alls klarar av att prata finska.

Samma sak konstaterar universitetslärare Marit West-Sjöholm vid Åbo Akademi i Vasa. Också hon har märkt att antalet studerande som är riktigt svaga i finska har ökat. Bristerna ligger på den allra mest grundläggande nivån, som de borde lära sig redan i lågstadiet, t.ex. bristande kunskap i verbens böjning.

”Det heter att vi ska repetera grammatiken från gymnasiet, men ofta är det högstadiefinskan vi får gå tillbaka till. Det beror på att en del av studenterna kommer till högskolan från en yrkesskola och då har de ingen gymnasiefinska i bagaget. Men det finns också sådana som har väldigt svaga kunskaper också efter gymnasiet. De har inte skrivit finska i studenten och de behöver de facto bara få godkänt i 4 av 6 kurser

”Inte dömer jag någon om de inte kan finska, men nog är det ju bra att kunna såna här perussaker. Nog klarar man ju sig, men det blir ju mycket svårare om man inte kan.”
(Flicka, Borgå)

”Det var nog bara i lågstadiet man kunde lite, men sen i högstadiet kunde man ingenting. Det blev för mycket sådana där former. Nog kan jag några ord och så, men inte kan jag formerna på dem. I högstadiet kommer så mycket på en gång så man hänger inte med mera.”
(Pojke, Larsmo)

”Jag vill jättegärna lära mig finska, jag försöker lära mig finska hela tiden, men det är jättesvårt!”
(Pojke, Malax)

”Alltså förr var ju livrädd då jag skulle prata finska, det var ju så att det där är ett främmande språk, att nä… tänk om de börjar skratta åt mig nu, men nu är det bara så att jo… De skrattar ju ändå inte, utan de förstår ju nog vad man försöker få fram. Jag menar, finnar – inte är de ju bra på svenska – varför skulle jag behöva vara jättebra på finska heller?”
(Flicka, Malax)

i gymnasiet för att kunna utexamineras, och det här syns på nivån."

West-Sjöholm bedömer att studenterna inte har lärt sig grammatikens grunder, eftersom de inte får *använda* formerna de går igenom innan de går vidare till nästa sak. Man hinner inte uppnå någon djupinlärning, utan den nya kunskapen stannar på ytan och försvinner sedan. På högre stadier är det för sent att lappa på kunskaperna, konstaterar hon.

Finskan i skolan

Många av de lärare och utbildningsexperter som intervjuats för denna rapport, och så gott som alla av de intervjuade informanterna, lyfter fram att upplägget på undervisningen i finska borde göras om. Flera av informanterna upplever en klar frustration över undervisningen och sin egen kunskapsnivå. Det är en för stor tyngdpunkt på grammatik och för lite praktiska, muntliga övningar. Och speciellt grammatiska former som är ovanliga eller ålderdomliga väcker frustration, berättar en informant från Karleby.

> *"Just med alla de här formerna och grammatiken, vi måste ju lära oss dem, men vissa tycker jag är lite onödiga. Då läraren själv säger att det här kommer ni egentligen aldrig att använda, men ni måste ändå lära er det för att det står i läroplanen."*

Flera praktiska övningar och överlag ett större fokus på det muntliga efterlyser de flesta. Utan muntliga övningar lär man sig inte använda språket. I vissa skolor finns det tillvalskurser i kommunikativ finska och de får mycket beröm av eleverna. Frågan är dock varför de ska vara tillvalskurser och inte ingå i de obligatoriska kurserna.

I de aktuella läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen har ett betydligt större fokus lagts på kommunikativa färdigheter och det står uttryckligen i läroplanen att det ska ingå gott om kommunikativa övningar.[25] Ändå upplever många att det inte

”Nog lär man sig, men man skulle nog behöva kunna bättre. Man känner ju sig lite frustrerad över att ha läst finska så länge som man har gjort och att man fortfarande inte kan det… så bra som man borde.”
(Pojke, Malax)

”Ibland känns det så där som att nu ska ni lära er fjärde temaformen och det finns elva olika möjligheter till ändelser och ni ska kunna alla tills i morgon. Det känns så.”
(Flicka, Helsingfors)

”Man lärde sig massor med ord i lågstadiet, men hälften av det har säkert försvunnit då man inte har använt dem. Det är dåligt, för om man ska lära sig ett språk så måste man ju få använda det och inte bara sitta plugga en massa ord. För inte hjälper det ju en att bygga en mening om man inte kan själva liksom… ja, vad ska jag säga... om det är mera fokuserat på ord och grammatik och inte själva talandet.”
(Flicka, Malax)

finns tillräckligt med muntliga uppgifter i undervisningen.

Varför brister det på den här punkten? Enligt Yvonne Nummela vid Utbildningsstyrelsen ger läroplansgrunderna endast riktlinjer och mål, och det är den enskilda läraren som bestämmer hur undervisningen byggs upp och vilka läraktiviteter som ingår. Hon efterlyser mer autentiska lärmiljöer och ett nytänk inom undervisningen, ett paradigmskifte. Man borde få in den finskspråkiga verkligheten i klassrummen, men förändringar tar tid, säger hon.

Läroplanen betonar också att eleverna ska få möjlighet att samarbeta med finskspråkiga elever.[26] Detta är också något som informanterna i denna rapport lyfter fram. En del skolor har satsat på tandemkurser,[27] där eleverna jobbar i par med elever från en finsk skola, och det uppskattas mycket.

Skillnaden mellan finskan i skolan och finskan i verkligheten är ett återkommande tema. Den finska som lärs ut är väldigt normativ och med tanke på den stora skillnaden mellan talspråk och skriftspråk i finska blir klyftan stor mellan det som ungdomarna hör i samhället och det som de ska lära sig i skolan. I läroplansgrunderna för finska lyfts ändå vardagliga situationer fram och grunderna stipulerar att ”[m]ålet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt”.[28] Ändå tycks det brista på den här punkten i många skolor och avståndet mellan skolfinskan och den ”riktiga” finskan är för stort.

Målet med undervisningen borde vara att eleverna skulle få en så användbar finska som möjligt, så att de kan fungera som fullvärdiga medlemmar i samhället. De erfarenheter som flera av informanterna lyfter fram tyder på att skolan inte nödvändigtvis ger dem dessa färdigheter. Det behövs ett större fokus på praktisk, vardaglig finska och en ingång i grammatiken som är mer pragmatisk och orienterad mot det faktiska bruket.

I diskussionerna med informanterna blir det tydligt att läraren spelar en avgörande roll för inlärningen. Lärarens egen inställning och kunskapsnivå är viktig. Vid Åbo Akademi i Vasa undervisas

”Vi hade tandemfinska ifjol och samarbetade med finska gymnasiet. Vi träffades två gånger i veckan med paret i en hel period. Man var bättre på finska än de på svenska, men det var jättesvårt att lära dem svenska, för då måste man kunna det på finska och kunna översätta för dem. Det är bra, för man tvingas prata, man lär sig mer då och får höra nya ord och så vidare.”
(Flicka, Grankulla)

”Vår lärare talar inte så mycket finska, utan mest på svenska, det är lätt att få 10 – det är bara att skriva 10 i ett förhör och så markerar man lite på lektionen, så hur mycket lär man nu sig egentligen?”
(Flicka, Malax)

”Jag har aldrig haft en finskalärare som jag känner mig trygg med, och jag tror att det skulle hjälpa.”
(Flicka, Helsingfors)

blivande klasslärare och universitetslärare Marit West-Sjöholm är bekymrad över att så många av dem har bristfälliga kunskaper i finska. Ifall de blivande lärarna inte är bekväma med sin egen finska, kommer det att påverka deras förutsättningar att undervisa i ämnet på ett bra sätt. Med tanke på hur viktigt det är att lågstadieeleverna får goda grunder i språket är det oroväckande att de kan undervisas av lärare som inte heller har grunderna på plats.

I en het debatt om modersmålsinriktade finskan i Hufvudstadsbladet hösten 2019 riktades kritik mot mofi-lärarnas kompetens.[29] Kritiken får delvis stöd av en utredning om flerspråkigheten i skolorna 2017–2018 gjord av Nationella centret för utbildningstutvärdering.[30] Utredningen visar att endast 45 procent av klasslärarna anser sig ha tillräckliga kunskaper i att undervisa mofi, och 36 procent önskar mera fortbildning. Det skulle med andra ord finnas behov för kompetensstärkande åtgärder för både klasslärare som undervisar A-finska och modersmålsinriktad finska.

Kunskaper i och attityder till engelska

Engelska är ett mer oproblematiskt språk. Informanterna är vana att läsa och höra språket, de tycker för det mesta om det och det känns enkelt. Den stora inputen av engelska märks också i språkkunskaperna. En nationell utvärdering av finskspråkiga och svenskspråkiga sjundeklassisters kunskaper i engelska visar att de unga överlag ligger på en hög nivå.[31] I utvärderingen klarade de bäst av hörförståelseuppgifterna, där 70 procent av eleverna uppnådde eller överskred nivån för goda kunskaper. Följande delområde var läsförståelse, där 59 procent av eleverna uppnådde goda kunskaper, följt av muntlig kompetens (53 %) och skriftlig produktion (52 %).

Utvärderingen visar att svenskspråkiga har en klar fördel av att svenskan och engelskan hör till samma språkfamilj, för de svenskspråkiga eleverna hade genomgående bättre resultat än de finskspråkiga. Detta exemplifieras i bild 5, som visar kunskapsnivåerna

Bild 5. Kunskapsnivåerna i läskompetens i engelska i årskurs 7 i finskspråkiga och svenskspråkiga skolor. Målnivån i bilden är A2.1, som de flesta når upp till eller överskrider.

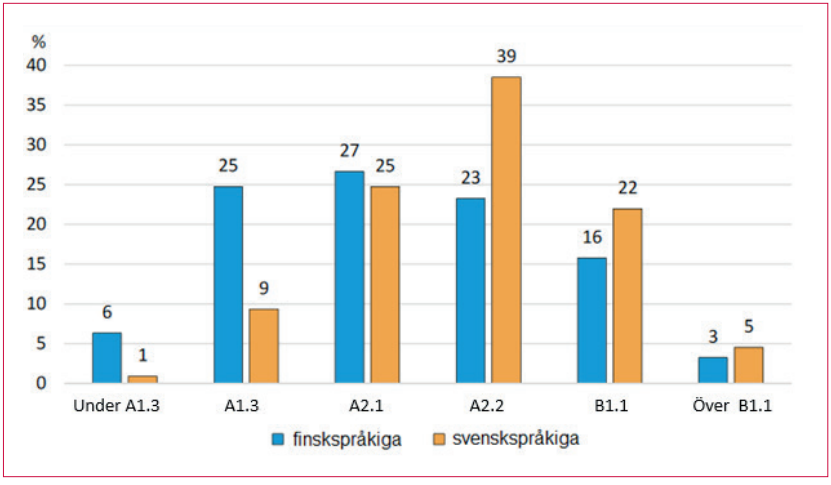

Källa: Nationella centret för utbildningsutvärdering.[32]

för läsförståelse. En stor majoritet når upp till målnivån A2.1 och till och med överskrider den.

Även datorspelens inverkan på kunskaperna i engelska är belagt inom forskningen. Pia Sundqvist testade högstadieelevers ordkunskap i engelska och kunde konstatera att de som ofta spelade datorspel tillsammans med andra internationella spelare (massive multiplayer online games) hade ett betydligt större ordförråd än de elever som inte spelade. Också i den undersökningen var det i huvudsak pojkar som spelade. För de flickor som hade ett stort ordförråd kunde en koppling i stället göras till ett aktivt tittande på filmer och serier.[33]

I den nationella utvärderingen av sjundeklassisternas kunskaper i engelska kan man dock inte se någon stor skillnad mellan könen. Endast i läskompetensuppgifterna fanns det en aning mer pojkar bland dem som presterade bäst, och i motsvarande grad fanns det

en aning fler flickor bland dem som presterade sämst.[34]

Såsom Sundqvist visat i sin studie kan datorspelen vara ett effektivt sätt att lära sig språket, och därför bör deras pedagogiska funktion tas på allvar. Kunskaperna kan dock vara djupa, men förhållandevis smala. Lärare vittnar om att unga ofta överskattar sin egen kompetens i engelska. De är ofta duktiga på det muntliga, medan det skriftliga är mera bristfälligt och ordförrådet begränsat. Dessutom kan deras stilistiska register vara avgränsat till de modeller spelen och populärkulturen ger, och de klarar nödvändigtvis inte av att uttrycka sig på ett lämpligt sätt i mer formella sammanhang.[35]

Studierna visar med andra ord att många unga har goda kunskaper i engelska, men alla når inte upp till samma nivå. Det område som känns svårast för de intervjuade informanterna är den muntliga produktionen. Få av dem är vana att tala engelska, utanför skolsammanhang i alla fall.

Och fastän en majoritet av sjundeklassisterna klarade sig bra i den nationella utvärderingen av kunskaperna i engelska, så var det nästan en femtedel som *inte* nådde upp till nivån för goda kunskaper. Rapportskribenterna betonar att det är viktigt att hitta metoder för att stöda dessa elever, så de inte är i en sämre utgångspunkt med tanke på vidare studier.[36]

Den diskussion som uppstått i Finland gällande engelskans dominans inom vissa områden, t.ex. näringslivet och universitetsvärlden,[37] handlar både om en oro över att språkens funktionella domäner krymper, men också om symbolvärdet som nationalspråken bär. Svenskans roll och såväl funktionella som symboliska värde lyfts ofta fram i debatten om finlandssvenskan, vilket inte heller har gått de unga förbi, men samma attribut ålägger de unga inte finskan och engelskan.

Speciellt inom skolvärlden har oroliga röster höjts över att engelska snart är det enda främmande språk som någon kan. Antalet elever som läser andra främmande språk har sjunkit rejält de senaste åren. De svenskspråkiga eleverna läser ändå mer språk än de

”Det är ändå enklare att tala engelska, då det är mer likt svenska, så det är enklare att våga tala engelska. Och så är det inte lika svårt med böjningar och så.”
(Flicka, Malax)

”Jag har inte så jättebra ordförråd, jag kan mera den här tv-show-engelskan flytande, men inte den här finare engelskan.”
(Flicka, Helsingfors)

”Jag talar alldeles för lite engelska. Man lär sig jättebra att skriva och läsa engelska, just med nätet och forum och sånt, och liksom att lyssna på Youtube-videor och spel, men sen det där talet fattas.”
(Pojke, Esbo)

finskspråkiga. I årskurs 7–9 är det endast ca 10 procent som läser frivilliga främmande språk (B2), främst tyska, franska, spanska och ryska. I de svenskspråkiga skolorna uppgår procenten till 28. Här kommer dock skillnaden mellan könen fram: år 2018 var 64 procent av eleverna som läste ett B2-språk flickor, trots att flickorna var mindre än hälften av hela årsklassen.[37]

Också i gymnasiet har språken tappat i popularitet, speciellt efter beskedet om de nya antagningskraven till universiteten, som betonar den långa matematiken. Språklärarförbundet gav i mitten av september 2019 ut resultaten från en enkät, som visar att gymnasiegrupperna i de korta lärokurserna av främmande språk krympt med 30–45 procent jämfört med hösten innan. De långa lärokurserna ordnas inte ens i alla skolor, utan de kan vara koncentrerade till enstaka skolor och förutsätter att eleverna åker till en annan skola för att kunna avlägga kurserna. Alternativet är nätkurser eller självstudier, som kräver väldigt mycket av eleverna. Språklärarna är oroliga över att språkkunskaperna blir ensidiga och att engelskan snart blir det enda främmande språket som eleverna läser.[38]

Denna trend ser man också i studentexamen, där de avlagda språkproven sjunkit i antal under en längre tid (bild 6). Det enda främmande språket som ökat en aning i popularitet är ryska. Skillnaden mellan könen är anmärkningsvärd. Av dem som anmält sig till proven varierar kvinnornas andel mellan 61,7 procent (lång ryska) och 79 procent (kort spanska).

Bild 6. Antalet anmälda till de vanligaste språkproven i studentexamen åren 2010–2019.

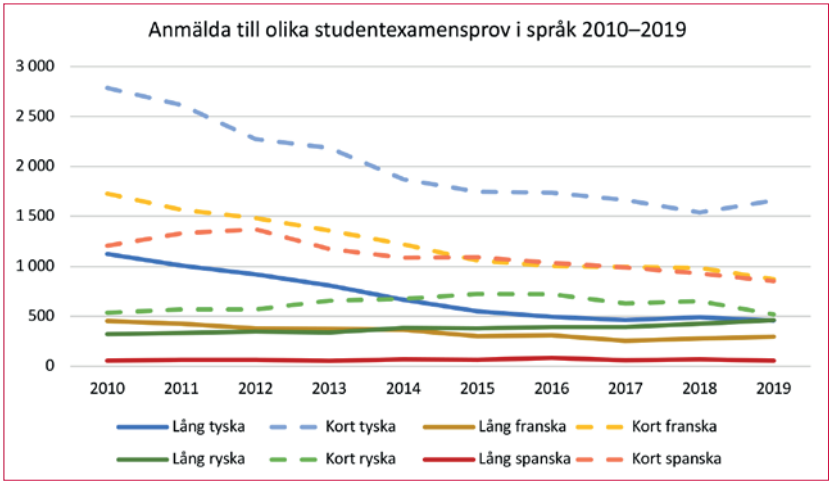

Källa: Studentexamensnämnden.[40]

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Magmas ungdomsbarometer visade tydligt skillnaderna mellan de språkliga förhållandena i olika regioner, vilket denna uppföljande rapport också bekräftar. En del unga lever i fullständigt svenskspråkiga miljöer, andra lever huvudsakligen på svenska men har finskan aktivt närvarande i det omgivande samhället, och en del lever mest på finska och har svenskan främst som hem- och skolspråk. Detta bäddar naturligtvis för olika kunskapsnivåer i såväl finska som svenska.

Medan språkförhållandena i den fysiska omgivningen uppvisar stor variation är den digitala miljön desto mer enhetlig. Engelskan dominerar tydligt, upplevs generellt som ett enkelt språk och attityderna till språket är positiva. Endast i kommunikationen med andra på nätet återspeglas språkförhållandena från den fysiska miljön: i sociala medier kommunicerar man på det språk man använder sinsemellan också annars.

Finska används i kommunikationen med andra om man talar finska hemma, i övrigt är användningen av finska ytterst begränsad på nätet. Också informanterna som intervjuades för den här studien uppger att de inte just alls använder finska på nätet. För en del går t.ex. hobbyerna på finska och då kan webbsidor och Whatsappgrupper vara på finska, men för många av dessa unga är de digitala kontexter där finskan förekommer väldigt begränsade.

De kulturella kontexterna är i hög grad engelskspråkiga. Unga lyssnar på musik på engelska, ser på filmer och tv-serier på engelska, följer youtuber och kändisar på engelska, söker och läser information och underhållningstexter på nätet på engelska och spelar på engelska. Detta innebär att de kulturella referenserna i hög grad är amerikanska och de språkliga modellerna engelska.

För en del av de intervjuade är det sverigesvenska kultur- och medieutbudet en välkommen källa att ösa ur, medan det känns

främmande för andra. De som tar del av det svenska innehållet uppfattar det som lättillgängligt tack vare språket och som kulturellt nära, medan de som tar avstånd från det svenska upplever det som irrelevant eller konstgjort.

Samma resonemang gäller finskspråkigt medieinnehåll och musik. För dem som lever i mer finskspråkiga miljöer är finskan en naturlig del av vardagen, även om få uppger att de aktivt väljer finskspråkigt innehåll, medan det finska underhållnings- och kulturlivet knappt finns i medvetandesfären för de mer svenskspråkiga informanterna. De har svårt att följa med innehållet på grund av bristande språkkunskaper och för att de kulturella referenserna inte känns bekanta för dem.

Den finlandssvenska mediekulturen är inget självklart val för informanterna. De lyssnar ibland på finlandssvensk radio, ser så gott som aldrig på finlandssvenska tv-program och läser finlandssvenska tidningar ifall de ligger framme och är enkelt tillgängliga. Det tycks också vara så att det finlandssvenska medieinnehållet i hög grad når de unga via föräldrarna. **Om vi vill att unga ska hitta det svenska radio-, tv- och tidningsinnehållet i Finland behöver det vara synligt och lättillgängligt i hemmen.** De modeller man får med sig hemifrån är viktiga för den framtida mediekonsumtionen. Med tanke på det svenskspråkiga medieutbudet i Finland framöver är det alltså avgörande att tidningarna och Svenska Yle lyckas behålla sin publik, samtidigt som de behöver fortsätta samarbetet med skolan. I den hårda konkurrensen är svårt att nå fram, och därför behöver satsningar på den yngre målgruppen få stor synlighet i de rätta kanalerna. Dessutom ska man inte underskatta de ungas intresse för ”vuxeninnehåll”, utan ta vara på deras samhällsintresse och t.ex. satsa på nyhetsförmedling i de kanaler unga använder.

Det är således inte bara de fysiska miljöerna som skiljer sig åt för de svenskspråkiga unga i Finland idag, utan även de kulturella miljöerna är olika. Däremot förenas de i det amerikanska underhållningsutbudet, vilket också knyter dem samman

med människor från andra länder. De ungas värld är med andra ord mycket större än endast den fysiska miljön och de har andra perspektiv än äldre som vuxit upp i en mer enhetlig kulturell kontext.

Språken är i rörelse och engelskans dominans speciellt i den digitala världen kan få konsekvenser på sikt. Hur förhåller sig då svenskan, finskan och engelskan till varandra? Kompletterar de varandra, ersätter de varandra eller utgör de jämbördiga alternativ? Det finns inte några entydiga svar på de frågorna. Inom vissa domäner samverkar de, medan de tränger ut varandra inom andra domäner.

I den digitala sfären är engelskan stark och ersätter i vissa fall svenskan och finskan. Eftersom engelskan dominerar i underhållningsmaterialet, framför allt inom musik, film och serier, kan man säga att engelskan inom den domänen har ersatt svenskan för många. Det är antagligen omöjligt att hindra denna dominans, men **däremot skulle det vara viktigt att kunna erbjuda svenskspråkiga, lockande komplement, för att unga skulle få såväl språkliga som kulturella impulser också från Svenskfinland och Sverige.** Samma sak gäller naturligtvis finskan, men på grund av bristande kunskapsnivå för en del, är det ingalunda säkert att unga som bor i svenskspråkiga miljöer skulle ta del av mera finskspråkigt material även om de inte hade tillgång till allt det engelska.

Språkbruk är en vana. I servicesituationer använder många finska, för det är de vana vid, det är omarkerat och kräver ingen extra ansträngning. På nätet använder många engelska t.ex. då de söker efter något, eftersom de är vana att göra det, och får ofta många sökresultat på det sättet. Det är svårt att bryta vanor och det kräver aktiva, medvetna insatser. Frågan är om dessa vanor behöver brytas. Spelar det någon roll om man talar finska i butikskassan, ifall man klarar av det utan ansträngning? Och spelar det någon roll ifall vi söker på engelska på nätet?

Många av de intervjuade berättar att de använder finska i servicesituationer, förutom om de vet att personalen pratar svenska. Man

kan alltså anse att svenskan och finskan kompletterar varandra, ifall man behärskar båda språken tillräckligt för att kunna anpassa sig till det språk personalen pratar. Å andra sidan tränger finskan ofta ut svenskan i servicesituationer, eftersom så pass många uppger att de oftast talar finska i butiker och restauranger. De är så vana att göra det att det sker automatiskt. I den kontexten har finskan blivit det primära alternativet.

Det finns även exempel på situationer då engelskan blir ett alternativ till finskan. Flera av de intervjuade som inte behärskar finska fullt ut berättar om situationer då de i kommunikationen med finskspråkiga gått över till engelska, eftersom båda parter klarar det språket bättre än det andra nationalspråket. Då blir engelskan ett alternativ både för den svenskspråkiga och för den finskspråkiga. Detta upplevs inte som konstigt på något sätt, utan ett pragmatiskt sätt att sköta kommunikationssituationen.

Vad betyder det att landsmän kommunicerar sinsemellan på ett tredje språk på detta sätt? I den aktuella situationen betyder det att budskapet går fram och att båda parter klarar av situationen på ett tillfredsställande sätt. Men vad kan en dylik utveckling betyda på sikt? **Ifall det blir en vana att kommunicera med den andra språkgruppen på engelska minskar behovet av att lära sig det andra inhemska språket.** Speciellt ifall man behärskar engelska mycket bättre, så är motivationen att använda sig av det andra inhemska ännu mindre. Varför begränsa sig i kommunikationen, ifall det finns ett sätt att kunna uttrycka sig obehindrat och nyanserat?

Överlag får man ändå konstatera att alla språk är komplement och tillför något, och det finns i sig ingen inbördes tävlan mellan dem. Informanterna i denna studie har ett avslappnat förhållningssätt till språken och fokuserar mera på kommunikationen i sig, framom språkpolitiska aspekter. **I stället för att oroa sig över att engelskan kommer in för starkt, skulle det vara viktigare att fokusera på att stärka ungas kompetenser i alla språk.**

Och där finns en hel del att göra. Undersökningar visar att svensk-

språkiga elever har en högre kompetens i engelska än sina finskspråkiga jämnåriga, vilket till en del säkert kan förklaras av närheten mellan språken. Det finns naturligtvis skillnader även här och speciellt en del av de flickor som intervjuades för den här rapporten lyfter fram att de borde bli bättre på engelska, medan de flesta pojkar rapporterar ett stort språkligt självförtroende i förhållande till engelskan. De är väldigt vana vid att höra och läsa engelska, medan de inte själva producerar språket i lika stor omfattning. **För att ytterligare stärka ungas kunskaper i engelska kunde man med andra ord lägga större tonvikt vid skriftliga och muntliga kompetensen, samtidigt som man inte får glömma den grupp vars kunskaper inte når upp till samma höga nivåer.**

För finskans del är variationen klart större. De som bor i mer finskspråkiga miljöer klarar bra av att förstå och tala finska, medan undersökningar visar att läsningen och skrivandet är svårare. I svenskspråkiga miljöer är det ofta tvärtom. Där är man ovan vid muntlig interaktion på finska och därför är det svårt att kunna uppfatta och förstå talat språk och ännu svårare att producera språket själv. Det är med andra ord olika insatser som behövs för att stärka språkkunskaperna i finska. **I mycket svenskspråkiga miljöer behöver unga exponeras för finska rent generellt, och framför allt för talat språk för att bättre kunna klara av kommunikationssituationer. För dem som redan talar vardagsfinska behöver tyngdpunkten snarare läggas på läskompetensen och på att stärka den skriftliga produktionsförmågan.**

De universitetslärare som intervjuats för denna studie poängterar att svenskspråkiga studenters kunskaper i finska både har förbättrats och försämrats. Det finns alltså fler som har riktigt starka kunskaper, men också sådana som har så dåliga kunskaper i finska att de inte ens klarar av att formulera en hel mening när de kommer till högskolorna. **I dagens läge uppnår alla inte tillräckligt hög kompetens i finska med den nuvarande undervisningen, vilket försätter dem i en ojämlik position.**

I läroplansgrunderna särskiljs det andra inhemska språket från främmande språk, vilket gör att såväl synen på språket som innehållet i undervisningen är olika. Med tanke på att finskan för en del svenskspråkiga är ett betydligt mer främmande språk än t.ex. engelskan kan man fråga sig om synen på finska borde nyanseras. Många av informanterna som intervjuats klagar över att undervisningen i finska överlag är för svår, går för snabbt framåt, är för grammatikbetonad och har för stor tyngdpunkt på skriftspråket. **Grammatiken är en viktig del av språkundervisningen, men ifall betoningen på grammatik sker på de praktiska färdigheternas bekostnad är det skäl att skifta fokus. Den stora skillnaden mellan formellt skolspråk och talad vardagsfinska bidrar till att de kunskaper de svenskspråkiga eleverna får inte upplevs som ändamålsenliga och tillräckliga. Unga behöver praktisk finska för att klara sig i samhället och skolans uppgift borde vara att förse dem med tillräckliga kompetenser inom detta område.**

Denna rapport synliggör hur olika ungas kulturella referensramar är och hur främmande den finskspråkiga populärkulturen är för många svenskspråkiga. Många informanter, också de som bor i mer finskspråkiga omgivningar, uppger att de sällan ser på finska serier, lyssnar på finsk musik eller följer med finskspråkiga youtuber eller andra kändisar. De är inte en del av det finska kulturella landskapet och detta stärker känslan av att finskan är ett främmande språk. **Med tanke på hur lite finskspråkigt innehåll de svenskspråkiga tar del av via nätet, kunde skolan göra betydligt mera för att introducera eleverna till det digra utbud som finns. Det förutsätter att lärarna själva känner till populärkulturella fenomen och lyckas hitta lockande innehåll. På finskt håll har projektet Svenska nu[41] lyckats väl med att levandegöra svenskan i finskspråkiga skolor. Kanske vi behöver ett Suomi nyt-projekt i de svenskspråkiga skolorna?**

Det är avgörande att barnen redan i lågstadiet får tillräckliga grunder i finska att bygga vidare på och där är lärarna är i nyckelposition

– men det brister även i de blivande klasslärarnas kunskaper i finska. **En riktad satsning på att stärka klasslärarnas kunskaper i finska behövs, för att de ska känna sig trygga i sina språkkunskaper och kunna undervisa i finska på ett ändamålsenligt sätt.**

Beslutet att göra det andra inhemska frivilligt i studentexamen är en signal som inte ökar motivationen att satsa på språken. Universitetens nya antagningskriterier sporrar inte heller till satsningar på det andra inhemska, eller andra språk för den delen, vilket ytterligare sänker motivationen. Detta kan leda till att unga upplever att deras kunskaper inte räcker till för studier på tredje stadiet på finska, och att de därför väljer Sverige för sin högre utbildning. Exempel på detta finns bland annat i Magmas rapport om migrationen till Sverige.[42] Kraven på goda kunskaper i finska i arbetslivet är höga, och de flesta yrken inom den offentliga sektorn förutsätter goda eller mycket goda kunskaper i finska, medan det ofta räcker med tillfredsställande kunskaper i svenska. Svenskspråkiga försätts på detta sätt i en sämre position än finskspråkiga, vilket leder till att en del väljer Sverige också för karriären.

Det som endast delvis berörs i denna rapport är finskans och engelskans strukturella påverkan på svenskan, som kan ske på många nivåer. Det är ett typiskt drag för ungdomsspråk att man strör in slangord och låneord från andra språk, speciellt i chattar,[43] vilket inte i sig är något att vara orolig över. Ett större dilemma är däremot om den språkliga påverkan följer med till mer formella skriftliga kontexter, så att t.ex. ordföljden följer finskans struktur eller man använder försvenskade former av engelska ord och uttryck – något som förekommer i elevtexter allt mer.[44] **Därför är det avgörande att satsningarna på modersmål och litteratur är tillräckliga, för att de ungas känsla för det svenska språket inte ska naggas i kanterna.**

Ett klassiskt sätt att stärka språket är att läsa, vilket är något som många unga tydligen fått höra till lust och leda. Av dem som intervjuats här är det många som uppger att de aldrig läser böcker frivil-

ligt, även om de vet att det skulle vara till nytta för dem. De läser mycket på nätet, men de multimodala formaten är väldigt annorlunda än böcker och tidningar, och många uppger att de inte orkar med texttunga format. **Nyskapande multimodala litterära format och goda förebilder kunde var ett sätt att öka ungas intresse för läsning.**

Både ungdomsbarometern och intervjuerna visar att den svenskspråkiga gemenskapen är viktig för unga, och de ser ett värde i att tillhöra den svenska språkgruppen. Flera av dem känner sig som tvåspråkiga, men få skulle inkludera engelskan i den språkliga identiteten, även om kunskaperna i engelska upplevs starka. Det är dock skäl att vara försiktig med begreppen i den allmänna diskussionen. Som exempel särskiljer man ibland mellan finlandssvenskar och tvåspråkiga på ett exkluderande sätt och handskas rätt vårdslöst med begreppet identitet. Ett exempel finns i en ledare i Hufvudstadsbladet om den modersmålsinriktade finskan (25.9.2019).[45] Först lyfter ledaren fram den mycket viktiga poängen att finskan inte är ett främmande språk för de tvåspråkiga barnen, utan ett av deras modersmål. Därefter fortsätter den:

”De här barnen måste få bejaka sina båda språk och sin identitet som tvåspråkiga. Barnen från tvåspråkiga familjer är ett viktigt tillskott för de svenska skolorna och skolmiljön lockar också in dem i en finlandssvensk krets.”

Den första fallgropen i citatet ovan är formuleringen ”sin identitet som tvåspråkiga”, som också återfinns i projektplanen för Mofi 2.0-projektet. Det antyder för det första att det finns en särskild identitet som tvåspråkiga har och för det andra att alla tvåspråkiga delar denna identitet. Såsom diskussionerna här har visat är identitetsbegreppet ytterst mångfacetterat: man kan identifiera sig som tvåspråkig fastän man kommer från ett enspråkigt svenskt hem och man kan identifiera sig som svenskspråkig eller finlandssvensk även om man kommer från ett tvåspråkigt hem.

Informanterna som intervjuades här kände sig som finlands-

svenskar, även de tvåspråkiga, och därför behöver de inte ”lockas in i en finlandssvensk krets”, för att hänvisa till citatet från Hbl-ledaren. Formuleringar som att ”tvåspråkiga barn är ett viktigt tillskott för de svenska skolorna” är problematiska, eftersom de signalerar att de tvåspråkiga inte skulle ingå i den svenskspråkiga gemenskapen. Dessa tvåspråkiga är svenskspråkiga – och finskspråkiga – och har därmed fler gemenskaper att ingå i. För den finlandssvenska skolan är det naturligtvis bra om föräldrar till barn med två språk väljer en svensk skola, och studier visar att skolan har en viktig betydelse för barnens identitet och kultur. **Därför är det av synnerligen hög vikt att man inte signalerar att det andra modersmålet på något sätt skulle exkludera barnen från den svenskspråkiga gemenskapen.**

Det är med andra ord vanskligt att utgå från att tvåspråkighet för med sig vissa saker. Som exempel kan nämnas en jämförelse mellan vitsorden i modersmål och litteratur bland svenskspråkiga elever i årskurs 6 som läser A-finska och modersmålsinriktad finska. Av mofi-eleverna hade 81 procent vitsordet 8, 9 eller 10 i modersmål (alltså svenska), mot 79 procent av eleverna i A-finska.[46] **Man ska med andra ord inte utgå från att kunskaperna i svenska är sämre hos dem med två modersmål,** även om det naturligtvis finns variation i tvåspråkigas kunskaper i respektive språk.

Informanterna som intervjuats för denna rapport är realistiskt och praktiskt inställda till språk. De är överlag medvetna om sina styrkor och svagheter och de inser nyttan av att kunna språk. Generellt talar de ändå väldigt lite om språk och det är inte något de aktivt funderar på. De lever här och nu och är inte speciellt bekymrade över språken i framtiden. På direkta frågor svarar de att de tycker att det är viktigt att svenskan överlever i Finland och de upplever sig som en del av den finlandssvenska gemenskapen.

Avslutningsvis kan man konstatera att tillräckliga språkkunskaper är avgörande för att individen ska kunna leva ett aktivt och meningsfullt liv i samhället. De unga som behärskar svenska, finska och

engelska bra har otaliga möjligheter i studielivet och på arbetsmarknaden, medan de som inte behärskar finska automatiskt utestängs från många sammanhang. Ifall man dessutom känner sig utestängd från den finska kulturella sfären sänks tröskeln ytterligare för att man i stället styr siktet mot omvärlden och lämnar Finland bakom sig. För att säkerställa att svenskspråkiga unga vill bo kvar i Finland, behöver insatser göras för att stärka deras kunskaper i finska och inkludera dem också i den finskspråkiga gemenskapen.

Referenser och källor

1. Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018: Språk och internet.
2. Kovero 2012.
3. Åkerlund, Marjanen & Lepola 2019.
4. Utbildningsstyrelsen 2013. Elevernas språkbakgrund i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013.
5. Utbildningsstyrelsen 2013. Elevernas språkbakgrund i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013.
6. Hyvönen & Westerholm, 2016.
7. Studentexamensnämnden 2019.
8. Vincze & Joyce 2018.
9. OECD: Pisa-resultaten 2018.
10. Svenskarna och internet 2019.
11. Newman 2019.
12. Weissenfelt et al. 2019
13. Kovakka & Saarenmaa 2019
14. Graffman & Moring 2016.
15. Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018: Språk och internet.
16. Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018.
17. Graffman 2016.
18. Kovero 2012.
19. Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018.
20. Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018.
21. Åkerlund, Marjanen & Lepola 2019.
22. Åkerlund, Marjanen & Lepola 2019.
23. Mofi 2.0 projektbeskrivning.
24. Åkerlund, Marjanen & Lepola 2019.
25. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.
26. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 372.
27. https://blogs2.abo.fi/tandem/vad-ar-tandempedagogik/
28. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 374.
29. Tvåspråkiga experter borde utveckla mofi, inte enspråkiga finlandssvenskar. Insändare i Hufvudstadsbladet 20.9.2019.
30. Hellgren m.fl. 2019, sid 23.

31. Härmälä, Huhtanen, Puukko & Marjanen 2018
32. Edvinsson, Hellgren & Åkerlund 2019, s. 12.
33. Sundqvist 2019.
34. Härmälä, Huhtanen, Puukko & Marjanen 2018
35. Intervju med lärare Salli Nyström.
36. Härmälä, Huhtanen, Puukko & Marjanen 2018
37. Diskussionen startade med ett ställningstagande från finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken och har gått vidare till en skrivning i det aktuella regeringsprogrammet om att förnya nationalspråksstrategin.
38. https://www.oph.fi/sv/statistik/den-grundlaggande-utbildningen: Elevernas språkval
39. Grönholm 2019. Artikel i Helsingin Sanomat 16.9.2019.
40. Studentexamensnämnden 2019.
41. https://svenskanu.fi/
42. Kepsu & Henriksson 2019.
43. Ahti 2018.
44. Intevju med lektor i svenska och litteratur, Maria Lundström
45. Ginman 2019. Ledare i Hufvudstadsbladet 25.9.2019.
46. Hellgren m.fl. 2019, sid 101.

Källor och litteratur

Ahti, Jonna (2018). *Konventioner, kommunikation och konflikter i ett finlandssvenskt chattrum*. Doktorsavhandling vid Helsingfors universitet. Finns på http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4079-1

Delegationen för språkärenden, 2019. *Kielelliset oikeudet tulevalla hallituskaudella*. Finns på https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4761907/Neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4_2019_Julkilausuma_FI.pdf/da9315f9-c2ce-dd7d-36a6-ef6288d0e734/Neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4_2019_Julkilausuma_FI.pdf

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018. Magma-rapport. Finns på: http://magma.fi/den-svensksprakiga-ungdomsbarometern-2018/

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018: *Språk och internet*. Magma-rapport. Finns på: http://magma.fi/engelska-en-aktiv-del-av-svensksprakiga-ungdomars-vardag/

Edvinsson, Pontus, Hellgren, Jan & Åkerlund, Carola, 2019. *Grundläggande utbildning i fokus. Aktuella utvärderingsresultat för finlandssvenska skolor*. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Sammanfattningar 12:2019. Finns på https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/NCU_sammanfattning_Grundskolan-i-fokus_2019.pdf

Finska språknämnden 2018. *Suomi tarvitsee pikaisesti kansallisen kielipoliittisen ohjelman*. Suomen kielen lautakunnan kannanotto 26.10.2018. Finns på https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen_kielen_lautakunnan_suosituksia/kannanotot/suomi_tarvitsee_pikaisesti_kansallisen_kielipoliittisen_ohjelman.

Ginman, Susanna, 2019. Värna om tvåspråkiga elever. Ledare i *Hufvudstadsbladet* 25.9.2019.

Graffman, Katarina, 2016. Tre saker du behöver förstå om Generation Z. I: *Medievärlden* premium, mars 2016.

Graffman, Katarina & Moring, Tom, 2016. Språken som internet skulle rädda. I: *Medievärlden* premium, juni 2016.

Grunderna för gymnasiets läroplan 2015. Finns på https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-gymnasiets-laroplan.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Finns på https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen.

Grönholm, Pauliina, 2019. Korkeakouluihin tähtäävät lukiolaiset pänttäävät nyt matematiikkaa kielten kustannuksella, ja se voi johtaa jopa kielten opiskelun kuolemaan, sanovat opettajat. Artikel i *Helsingin Sanomat* 16.9.2019.

Hellgren, Jan m.fl. 2019. *Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018.* Publikationer 8:2019. Finns på https://karvi.fi/app/uploads/2019/05/KARVI_0819.pdf.

Hyvönen, Sonja & Westerholm, Annika, 2016. Elevernas språkbakgrund i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna. I: Westerholm, Annika & Oker-Blom, Gun. (red.) *Språk i rörelse – skolspråk, flerspråkighet och lärande*. Guider och handböcker 2016:4. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. S. 12–35. Finns på https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sprak_i_rorelse.pdf.

Härmälä, Marita, Huhtanen, Mari, Puukko, Mika & Marjanen, Jukka, 2018. A-englannin oppimistulokset 7. luokan alussa 2018. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Julkaisut 13:2019. Finns på https://karvi.fi/app/uploads/2019/05/KARVI_1319.pdf

Kepsu, Kaisa & Henriksson, Blanka, 2019. *Hjärnflykt eller inte? Del II. Svenskspråkig ungdomsflyttning till Sverige: trender och drivkrafter*. Magma-studie 1/2019. Finns på http://magma.fi/trenden-haller-i-sig-finlandssvenska-unga-flyttar-till-sverige/.

Kohvakka Rauli & Saarenmaa Kaisa, 2019. *WhatsApp suosituin – some on suomalaisten arkea iän mukaan vaihdellen. Tieto&trendit*. Finns på http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/whatsapp-suosituin-some-on-suomalaisten-arkea-ian-mukaan-vaihdellen/.

Kovero, Camilla, 2012. *På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten*. Magma-studie 3/2012. Finns på http://magma.fi/pa-spaning-efter-den-nya-finlandssvenska-identiteten-magma-studie-3-2012/.

Mofi 2.0. Projektbeskrivning på https://www.oph.fi/sv/utveckling/finskan-i-fokus-utveckling-av-finskundervisningen.

Newman, Nic, 2019. Podcasts: *Who, Why, What, and Where?* Reuters Institute Digital News Report 2019. Finns på http://www.digitalnewsreport.org/survey/2019/podcasts-who-why-what-and-where/.

OECD: Pisa-resultaten 2018. Finns på https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf

Regeringsprogrammet 2019. *Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle*. Finns på https://valtioneuvosto.fi/sv/rinne/regeringen/regeringsprogrammet.

Studentexamensnämnden 2019. *Anmälda till olika prov per examenstillfälle 2010–2019.* Finns på https://www.ylioppilastutkinto.fi/ext/stat/SS2019A2010T2010.pdf. Hämtad 3.11.2019.

Sundqvist, Pia, 2019. Commercial-off-the-shelf games in the digital wild and L2 learner vocabulary. I: *Language Learning & Technology*, 23(1), 87–13.

Svenskarna och internet 2019. En årlig studie av svenska folkets internetvanor. Internetstiftelsen 2019. Finns på https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2019/

Tandempedagogik. *Tandem som modell för språkinlärning*. Finns på https://blogs2.abo.fi/tandem/vad-ar-tandempedagogik/.

Tvåspråkiga experter borde utveckla mofi, inte enspråkiga finlandssvenskar. Insändare i *Hufvudstadsbladet* 20.9.2019.

Utbildningsstyrelsen 2013. *Elevernas språkbakgrund i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013*. Finns på https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/164942_sprakbakgrund2_slutlig_ensidig-1-_0.pdf.

Vincze, László & Joyce, Nick, 2018. Online Contact, Face-to-Face Contact, and Multilingualism: Young Swedish-Speaking Finns Develop Trilingual Identities, I: *Communication Studies*, 69:1, 85–102, DOI: 10.1080/10510974.2017.1413410.

Weissenfelt Jukka, Liukko Matti & Nisula Juho, 2019. *SoMe ja Nuoret 2019 – katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä*. Finns på https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/.

Åkerlund, Carola, Marjanen, Jukka & Lepola, Laura, 2019. *Lärresultat i finska i åk 6. Resultat av en utvärdering våren 2018*. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 6:2019. Finns på https://karvi.fi/app/uploads/2019/04/KARVI_0619.pdf.

Expertintervjuer

Lundström, Maria, lektor i modersmål och litteratur vid Katedralskolan i Åbo

Nummela, Yvonne, undervisningsråd vid Utbildningsstyrelsen

Nyström, Salli, lärare i finska och engelska

Rask, Ingeborg, undervisningsråd vid Utbildningsstyrelsen

Vänskä, Hanna, universitetslärare i finska vid Helsingfors universitet

West-Sjöholm, Marit, universitetslärare i finska vid Åbo Akademi i Vasa

Öhman, Helena, undervisningsråd vid Utbildningsstyrelsen

BILAGA 1

För denna rapport har 26 unga intervjuats. De kommer från olika håll i Svenskfinland och bor i följande kommuner: Karleby, Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Vasa, Malax, Åbo, Ekenäs, Grankulla, Esbo, Helsingfors och Borgå. Strävan har varit en bred geografisk spridning samt en fördelning mellan stad och landsbygd, eftersom tidigare studier har visat att tvåspråkigheten är mycket mer utbredd i urbana miljöer än på landsbygden.

Av de 26 informanterna är 15 flickor och 11 pojkar. Målet var att hitta personer i olika skeden av utbildningen, och av de intervjuade går 2 i grundskolan, 17 i gymnasiet, 6 i yrkesskola och en har gått ut gymnasiet och är nu i arbetslivet. De yngsta är 14 år och de äldsta är 19, och de allra flesta är 16–17 år gamla.

Alla informanter talar svenska hemma, och 6 av informanterna talar finska med en förälder. Därtill är det flera som talar mycket finska med andra personer i släkten eller i vänkretsen. Andra språk som förekommer i familjerna är estniska, engelska och arabiska. En av informanterna har gått finskt språkbad och två har varit på ett längre utbyte utomlands. Gällande språkliga hemförhållanden har jag i rekryteringen endast uppgett att jag söker svensk- eller tvåspråkiga unga, och urvalet är således slumpmässigt.

Informanterna i denna studie lever i språkligt väldigt olika miljöer. Som man kan se i bild B1 varierar andelen svenskspråkiga i kommunerna mellan 5 procent i Åbo och 92 procent i Larsmo. Även förekomsten av andra språk än svenska och finska varierar, mellan 2 och 17 procent.

På de flesta orter har ungdomarna intervjuats i par, för att de skulle känna sig trygga i situationen och för att skapa mer naturliga diskussioner. För att hitta personer att intervjua har jag gått via lokala kontaktpersoner, som kontaktat en informant och som i sin tur har tagit med sig en kompis. Jag har inte känt någon av de unga från tidigare. Informanterna har fått ett litet presentkort till en bok-

Bild B1. Språkförhållandena i de aktuella kommunerna utgående från befolkningsdata från Statistikcentralen.

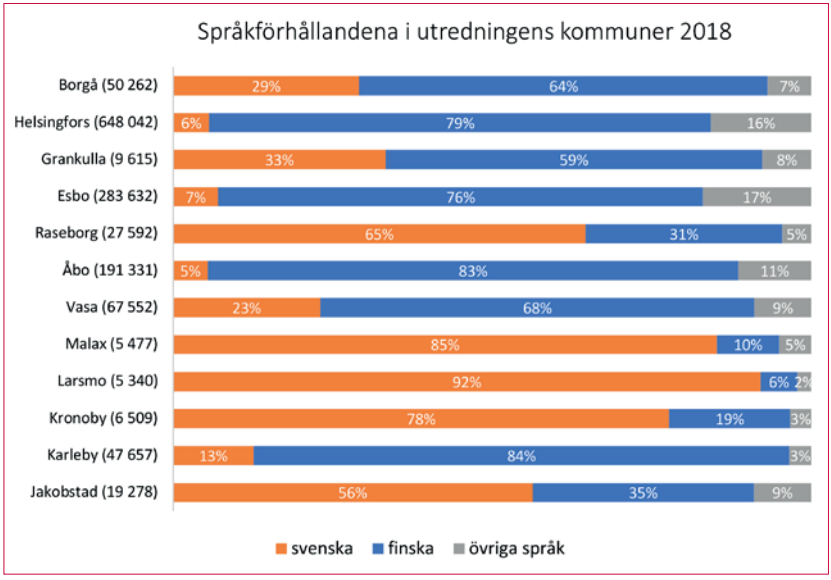

handel som tack, vilket de fick veta först efter intervjun och det har därmed inte påverkat deras benägenhet att ställa upp.

Intervjuerna var mellan en knapp timme och en och en halv timme långa. De har bandats och därefter transkriberats. I de fall där informanterna talar en dialekt har jag uppmanat dem att tala så som de vanligen gör och försökt möta dem på samma språkliga nivå. Citaten är dock omvandlade till standardspråk och överlag gjorda mer skriftspråkliga, för att underlätta läsningen.

De intervjuade presenteras inte desto noggrannare i rapporten, för att säkerställa deras anonymitet. Vid direkta citat uppges endast sådana uppgifter som är motiverade med tanke på kontexten.

YHTEENVETO: RUOTSI, SUOMI, ENGLANTI – NUORISON KIELIKOLMIO

Magma teki vuonna 2018 nuorisobarometrin, jossa haastateltiin 800 15–19-vuotiasta ruotsinkielistä nuorta. Se osoitti, että nuoret käyttävät erittäin paljon englantia, erityisesti digitaalisessa viestinnässä. Suomen kielen käyttö näyttää olevan paljon rajoitetumpaa, ennen muuta niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät puhu paljon suomea kotona.

Tässä raportissa analysoidaan tuon nuorisobarometrin tuloksia tarkemmin, käydään läpi muita tutkimuksia ja tilastoja sekä haastatellaan opetuksen asiantuntijoita. Lisäksi on haastateltu 26 ruotsinkielistä nuorta eri puolelta Suomea heidän kielenkäytöstään, kieliasenteistaan sekä osaamisestaan.

Raportti vahvistaa nuorisobarometrin osoittamia kielellisiä eroja eri alueilla. Jotkut nuoret elävät täysin ruotsinkielisessä ympäristössä, jossa he eivät juuri koskaan edes kuule suomea. Toiset taas käyttävät ruotsia lähinnä koulussa ja kotona keskellä enimmäkseen suomenkielistä yhteiskuntaa. Kolmas ryhmä elää pääsääntöisesti ruotsiksi, mutta kuulee ja käyttää suomea esimerkiksi harrastuksissa ja palvelutilanteissa. Nuorten kielelliset valmiudet ovat siten erittäin erilaisia.

Digitaalinen mediaympäristö on kielellisesti paljon yhtenäisempi. Englannin kieli on vahvassa asemassa kaikkialla: nuoret katsovat elokuvia ja sarjoja englanniksi, kuuntelevat musiikkia englanniksi, etsivät ja lukevat tietoja englanniksi sekä pelaavat pelejä englanniksi. Ainoastaan sosiaalisissa medioissa he käyttävät enemmän ruotsia ja suomea keskustellessaan ystäviensä kanssa.

Keskustelut pois lukien suomen kielen käyttö on erittäin rajoittunutta. Lähinnä ruotsia puhuvat eivät juuri koskaan kuuntele suomenkielistä musiikkia, katsele suomenkielisiä sarjoja tai seuraa suomenkielisiä tubettajia. Kielikynnys on liian korkea, ja suomenkielinen kulttuuri on heille täysin vieras. Haastatellut kaksikieliset

nuoret eivät myöskään kuluta paljon kotimaista mediaa, vaan hekin suosivat englanninkielisiä sisältöjä.

Suomenruotsalaista mediaa seurataan jonkin verran; välillä kuunnellaan radiosta Yle Vegaa tai Yle Extremiä ja luetaan paikallislehtiä. Ruotsin runsas tarjonta jakaa mielipiteitä. Jotkut haastatelluista nuorista seuraavat suhteellisen aktiivisesti ruotsalaisia sarjoja, tubettajia sekä uutisia, toiset taas ei lainkaan.

Näin ollen ei pelkästään fyysinen kieliympäristö ole erilainen eri puolella Suomea, vaan nuoria erottaa myös kulttuurinen ympäristö. Joillekin suomenkielinen populaarikulttuuri on täysin vierasta, toisille ruotsalainen viihdemaailma tuntuu kaukaiselta. Kaikille yhteistä on angloamerikkalainen referenssikehys.

Tutkimukset osoittavat, että suomen kielen taidoissa on erittäin laaja skaala. Ruotsinkielisillä alueilla kaikki eivät saavuta riittäviä perustaitoja, ja olisikin syytä tarkastella suomen kielen opetusta ruotsinkielisissä kouluissa. Sekä nuorten että opettajien mielestä opetuksessa keskitytään liian paljon kielioppiin ja liian vähän suullisiin taitoihin. Oppilaat eivät saa riittäviä valmiuksia arjen tilanteisiin, kun koulussa opetetaan lähinnä formaalia kieltä, joka eroaa suhteellisen paljon puhekielestä. Tilannetta voitaisiin parantaa esimerkiksi tutustuttamalla ruotsinkielisiä nuoria enemmän suomenkieliseen kulttuuritarjontaan.

Nuoret kuuntelevat ja lukevat paljon englantia, mikä myös näkyy heidän osaamisessaan. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemä selvitys osoittaa, että nuorten englannin kielen osaamistaso on yleisesti ottaen korkea, ruotsinkielisillä vielä korkeampi kuin suomenkielisillä. Haastateltujenkin mielestä englanti on helppoa, koska sitä kuulee ja näkee koko ajan, vaikka ei itse puhuisikaan sitä kovin usein.

Mitä tämä sitten tarkoittaa? Minkälaisia seurauksia englannin dominoivalla asemalla voi olla? Yleisesti ottaen kaikki kielet ovat pelkästään hyödyksi, mutta huolestuttavampaa on, mikäli ne korvaavat toisiaan. Haastatteluissa nousi esiin erilaisia esimerkkejä sii-

tä, että nuoret siirtyvät käyttämään englantia, kun suomen kielen taidot eivät riitä kommunikaatioon suomenkielisten kanssa – eivätkä suomenkieliset pärjää ruotsiksi. Englanti sujuu molemmilta osapuolilta paremmin, samalla kun se on molemmille vieras ja siinä mielessä tasa-arvoisempi kieli. Jos kynnys käyttää englantia madaltuu, voi koettu tarve oppia toista kotimaista vähentyä entisestään.

Haastatellut nuoret ovat hyvin tietoisia omista kielitaidoistaan ja heillä on käytännöllinen lähestymistapa niihin. Kommunikaatiossa onnistuminen on tärkeintä, ja he käyttävät siihen tarvittavia keinoja. Mutta taidot vaihtelevat, ja nuorilla on siten erilaiset mahdollisuudet pärjätä sekä opiskelussa että työelämässä. Olisi erittäin tärkeää panostaa kieliopetukseen jo ala-asteella, jotta voidaan varmistaa kaikille tasavertaiset mahdollisuudet monikielisessä yhteiskunnassa.

Denna rapport ger en inblick i svenskspråkiga ungas språkanvändning och tankar om svenska, finska och engelska.

Rapporten är en uppföljning till Magmas ungdomsbarometer från 2018, som bland annat visade att unga använder väldigt mycket engelska, speciellt i den digitala sfären. Däremot är användningen av finska ytterst begränsad, speciellt bland dem som talar mest svenska hemma.

Här går vi djupare in på frågorna om hur ungas språkkunskaper ser ut, vad de tänker om de olika språken och i vilka situationer de använder olika språk. Tävlar engelskan och finskan med svenskan eller kompletterar språken varandra?

Utgående från en djupare analys av barometersvaren, en sammanställning av statistik, intervjuer med utbildningsexperter samt samtal med unga runt om i Svenskfinland diskuterar Magmas samhällsanalytiker, mediespråksforskaren Jenny Stenberg-Sirén dessa frågor i rapporten. Hennes slutsatser kan vara till nytta för utbildningsplanerare, finlandssvenska organisationer samt alla med ett intresse för hur ungas språkliga verklighet ser ut.

magma